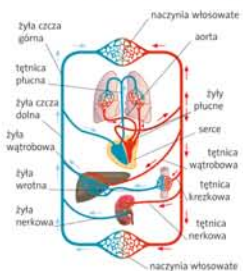

Budowa układu krwionośnego

Elementami układu krwionośnego człowieka są serce oraz naczynia krwionośne (tętnice, żyły oraz naczynia włosowate). Podstawowym zadaniem układu krwionośnego jest rozprowadzanie za pośrednictwem krwi: gazów oddechowych (tlen i dwutlenku węgla), substancji pokarmowych oraz hormonów. Układ krwionośny jest również odpowiedzialny za zbieranie i usuwanie zbędnych produktów przemiany materii.

Schemat układu krążenia człowieka

- Eryocyty – transportują tlen. Ich ilość w 1 mm³ wynosi od 4,5 do 5,5 mln/mm³.
- Leukocyty – odpowiadają za reakcje odpornościowe. Ich ilość wynosi od 4 do 8 tys./mm³.
- Trombocyty (płytki krwi) – odpowiadają za wytworzenie skrzepu. Ich ilość wynosi od 200 do 400 tys./mm³.

Mały i duży obieg krwi

Obieg mały rozpoczyna się tętnicą płucną w prawej komorze serca. Jego zadaniem jest doprowadzenie krwi do płuc w celu wymiany gazowej. Z płuc krew utlenowana dostaje się do lewej komory serca, skąd podczas skurczu wydalane jest na obwód (do obiegu dużego).

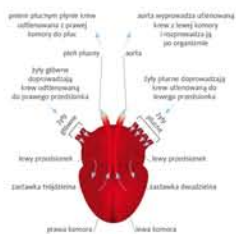
Zadaniem dużego obiegu krwi jest dostarczenie tlenu do każdej komórki organizmu. W tym celu krew w wyniku skurczu lewej komory przedostaje się do aorty, a stamtąd na obwód. W narządach sieć tętnic rozgałęzia się na naczynia włosowate, a następnie jest zbierana z powrotem przez naczynia żyłne, które łącząc się w żyłę główną górną i żyłę główną dolną, uchodzą do prawego przedsionka serca.

UWAGA

Nie należy zapominać o bardzo ważnym **obiegu wieńcowym**, którego głównym zadaniem jest odżywianie mięśnia sercowego i dostarczenie tlenu.

Budowa serca

Organizacja krążenia w sercu człowieka

Serce leży w śródpiersiu i ma postać mięśnia z zewnątrz otoczonego osierdziem. Serce człowieka jest czterojamiste, składa się bowiem z dwóch przedsionków (prawy i lewy) oraz dwóch komór (prawa i lewa). Zadaniem przedsionków jest przyjmowanie krwi napływającej z żył i przemieszczanie jej do komór serca. Zadaniem komór jest natomiast wypompowanie krwi do dużego i małego obiegu krwi. W sercu są również zastawki zapobiegające cofaniu się krwi podczas skurczów. Pomiędzy prawym przedsionkiem a prawą komorą znajduje się zastawka trójdzielna, natomiast pomiędzy lewym przedsionkiem a lewą komorą – zastawka dwudzielna. U podstawy pnia płucnego oraz aorty zlokalizowane są zastawki półksiężycowate, które zapobiegają cofaniu się krwi do komór w czasie rozkurczu serca. Skurcz mięśnia sercowego odbywa się bez udziału świadomości, a tętno wynosi ok. 72 uderzenia/min.

Krążenie krwi

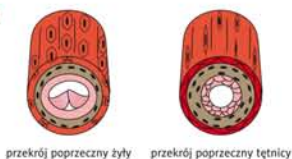
Krew jest to płyn ustrojowy odpowiadający za transport gazów oddechowych i substancji w organizmie. Krew stanowi około 1/2 masy ciała. U dzieci te proporcje są inne i wynoszą ok. 1/10. Skład krwi przedstawia się następująco:

- Osocze – (90%) woda; 10% glukoza, sole mineralne, hormony, enzymy, przeciwciała.

Typy naczyń

W układzie krwionośnym człowieka występują trzy rodzaje naczyń krwionośnych, charakteryzujących się odmienną budową.

W układzie krwionośnym człowieka występują trzy rodzaje naczyń krwionośnych, charakteryzujących się odmienną budową

Budowa układu limfatycznego

Na układ limfatyczny składają się naczynia limfatyczne, krążąca w nich limfa (tzw. chłonka) oraz narządy limfatyczne: węzły i grudki chłonne, grasica, migdałki, śledziona. Układ limfatyczny jest układem otwartym, nie ma w nim mięśnia napędowego (serca). Limfa jest płynem ustrojowym zblizonym składem do osocza krwi. Zawiera przede wszystkim tłuszcze pochodzące z pokarmów oraz większą niż krew liczbę limfocytów.

ZAPAMIĘTAJ

Układ limfatyczny pełni bardzo ważną rolę w ochronie organizmu przed patogenami.

- ▶ 1. Który z wymienionych elementów nie należy do układu krwionośnego?
- ▶ A. Aorta.
 - ▶ B. Naczynia limfatyczne.
 - ▶ C. Naczynie włosowate.
 - ▶ D. Żyła.

- ▶ 2. Serce położone jest w śródpiersiu i z zewnątrz otoczone jest...
- ▶ A. opłucną.
 - ▶ B. śródśierdziem.
 - ▶ C. wsierdziem.
 - ▶ D. osierdziem.

- ▶ 3. Zaznacz zestaw w prawidłowy sposób charakteryzujący rodzaj krwi transportowanej przez naczynia tętnicze.
- ▶ A. Transportują krew „od serca”, krew w tętnicach jest zawsze bogata w tlen.
 - ▶ B. Transportują krew „do serca”, krew w tętnicach jest zawsze bogata w tlen.
 - ▶ C. Transportują krew „od serca”, tylko krew w tętnicach dużego obiegu jest bogata w tlen.
 - ▶ D. Transportują krew „do serca”, tylko krew w tętnicy płucnej jest bogata w tlen.

- ▶ 4. Zadaniem komór serca jest...
- ▶ A. pompowanie nieutlenowanej krwi do systemu krążenia płucnego za pomocą aorty w celu pobrania tlenu.
 - ▶ B. odbieranie utlenowanej krwi z systemu krążenia płucnego za pomocą sieci tętnic płucnych.
 - ▶ C. wprowadzenie krwi do przedsionków, skąd pod dużym ciśnieniem trafia ona na obwód.
 - ▶ D. wypompowanie krwi do dużego i małego obiegu za pośrednictwem tętnicy płucnej i aorty.

- ▶ 5. Przedsionki od sąsiadujących z nimi komór oddzielone są za pomocą zastawek, zapobiegających cofaniu się krwi do przedsionków w czasie skurczu komór serca. Zaznacz zestaw zawierający prawidłowo przyporządkowane zastawki przedsionkowo-komorowe.
- ▶ A. Lewy przedsionek – lewa komora (zastawka trójdzielna), prawy przedsionek – prawa komora (zastawka dwudzielna).
 - ▶ B. Lewy przedsionek – lewa komora (zastawka dwudzielna), prawy przedsionek – prawa komora (zastawka trójdzielna).
 - ▶ C. Lewy przedsionek – lewa komora (zastawka półksiężycowata), prawy przedsionek – prawa komora (zastawka dwudzielna).

- ▶ D. lewy przedsionek – lewa komora (zastawka dwudzielna), prawy przedsionek – prawa komora (zastawka półksiężycowata).

- ▶ 6. Prawidłowe tętno, czyli liczba uderzeń serca na minutę u dorosłego zdrowego człowieka, wynosi...
- ▶ A. ok. 110 uderzeń/min.
 - ▶ B. ok. 72 uderzenia/min.
 - ▶ C. ok. 40 uderzeń/min.
 - ▶ D. ok. 180 uderzeń/min.

- ▶ 7. Zaznacz zestaw prawidłowo opisujący drogę krwi w obiegu płucnym (małym).
- ▶ A. Komora lewa → tętnica płucna → naczynia wieńcowe → żyły płucne → lewy przedsionek → lewa komora.
 - ▶ B. Komora lewa → aorta → naczynia włosowate płuc → żyły płucne → prawy przedsionek → prawa komora.
 - ▶ C. Komora prawa → aorta → naczynia wieńcowe → żyły płucne → prawy przedsionek → prawa komora.
 - ▶ D. Komora prawa → tętnica płucna → naczynia włosowate płuc → żyły płucne → lewy przedsionek → lewa komora.

- ▶ 8. Jaka jest charakterystyczna cecha naczyń żylnych odróżniająca je od tętnic?
- ▶ A. Transportują krew pod większym ciśnieniem.
 - ▶ B. Mają grubszą warstwę mięśniową.
 - ▶ C. Posiadają zastawki.
 - ▶ D. Zawsze prowadzą krew od serca.

- ▶ 9. Ile wynosi przybliżona objętość krwi dorosłego człowieka przy założeniu, że waży on 72 kilogramy?
- ▶ A. Ok. 3 litrów.
 - ▶ B. Ok. 6 litrów.
 - ▶ C. 10 litrów.
 - ▶ D. 7,5 litra.

- ▶ 10. Eryocyty są odpowiedzialne za transport tlenu w organizmie. Zaznacz odpowiedź, w której przedstawiono prawidłową zawartość erytrocytów w 1 mm³ krwi dorosłego, zdrowego człowieka.
- ▶ A. Od 4,5 do 5,5 mln.
 - ▶ B. Od 3,5 do 5 tys.
 - ▶ C. Od 150 do 300 tys.
 - ▶ D. Od 15 do 30 mln.

Właściwości fizyczne i chemiczne substancji

Substancje chemiczne możemy opisać, podając ich charakterystyczne właściwości fizyczne i chemiczne. Właściwości te badamy za pomocą odpowiednich przyrządów lub własnych zmysłów.

Fizyczne właściwości substancji chemicznych:

- ▶ określane za pomocą zmysłów (stan skupienia, barwa, faktura powierzchni, kowalność);
- ▶ określane za pomocą urządzeń (gęstość, przewodnictwo cieplne i elektryczne, rozpuszczalność, temperatura topnienia i wrzenia).

Chemiczne właściwości substancji chemicznych:

- ▶ określane za pomocą zmysłów (zapach, smak);
- ▶ określane za pomocą przyrządów (palność, zdolność do reagowania z innymi substancjami chemicznymi, właściwości redukcyjne, zdolność do dysocjacji).

Stan skupienia substancji chemicznych

Stan skupienia i jego przemiany

Gaz

- ▶ szybki ruch cząstek
- ▶ cząstki oddalone od siebie
- ▶ gazy przyjmują kształt naczynia, w którym się znajdują

Ciecz

- ▶ cząstki poruszają się wolniej niż w gazie
- ▶ ciecze przyjmują kształt naczynia, w którym się znajdują

Ciało stałe

- ▶ cząstki wykazują tylko niewielkie drgania
- ▶ ciało stałe ma określony kształt i objętość niezależne od kształtu naczynia

Klasyfikacja substancji chemicznych

Biorąc pod uwagę właściwości fizykochemiczne substancji chemicznych, możemy dokonywać ich klasyfikacji, uwzględniając przy tym różne kryteria.

Klasyfikacja substancji chemicznych

Kryterium klasyfikacji	Podział			
	stan skupienia	ciało stałe	ciecz	gaz
rozpuszczalność w wodzie		rozpuszczalne w wodzie		nierozpuszczalne w wodzie
przewodnictwo elektryczne		nadprzewodniki	przewodniki	półprzewodniki i izolatory
wytrzymałość na odkształcanie		substancje sprężyste	substancje kruche	substancje plastyczne
palność substancji		substancja łatwopalna	substancja palna	substancja niepalna
smak substancji		słodki	słony	gorzki i kwaśny

ZAPAMIĘTAJ

Innym kryterium podziału substancji chemicznych jest szybkość zachodzenia reakcji, czyli przyrost masy produktów w stosunku do masy biorących udział w reakcji, a ubywających w jej trakcie substratów, mierzony w danej jednostce czasu.

Reakcja chemiczna może być wolna lub szybka. Przykłady wolnej reakcji chemicznej: procesy wietrzenia skał (tysiące lat), rozkład plastikowych opakowań (setki lat), korozja metali (miesiące). Przykłady szybkiej reakcji chemicznej: reakcja strącania osadu substancji nierozpuszczalnej, reakcja zobojętniania, reakcja spalania.

Jakie czynniki mają wpływ na szybkość zachodzenia reakcji chemicznej?

1. Rodzaj reakcji chemicznej i charakter chemiczny reagujących ze sobą substancji.
2. Stężenie reagentów (szybkość reakcji rośnie wraz ze wzrostem stężenia reagentów).
3. Temperatura (w większości reakcji szybkość wzrasta wraz ze wzrostem temperatury).
4. Rozdrobnienie substratów (rozdrobnione substraty mają większą powierzchnię reakcji).
5. Ciśnienie (większość reakcji chemicznych zachodzi szybciej w podwyższonym ciśnieniu).

Gęstość substancji

Najczęściej stosowaną w chemii jednostką gęstości jest g/cm³. Gęstość substancji rośnie, gdy układ ulega ochłodzeniu, i zmniejsza się, gdy temperatura rośnie.

Gęstość substancji to stosunek masy do objętości substancji:

$$d = \frac{m}{V}$$

gdzie:
d = gęstość,
m = masa substancji,
V = objętość substancji.

▶ 1. Właściwości substancji chemicznych **nie możemy** badać za pomocą...

- ▶ A. wagi analitycznej.
- ▶ B. zmysłu węchu.
- ▶ C. dedukcji.
- ▶ D. zmysłu dotyku.

▶ 2. Do właściwości fizycznych poznawalnych za pomocą zmysłów należy...

- ▶ A. smak.
- ▶ B. rozpuszczalność.
- ▶ C. zapach.
- ▶ D. faktura powierzchni.

▶ 3. Do właściwości chemicznych poznawanych za pomocą zmysłów należy...

- ▶ A. palność.
- ▶ B. zapach.
- ▶ C. kowalność.
- ▶ D. barwa.

▶ 4. Kryterium podziału na substancje sprężyste, plastyczne i kruche jest...

- ▶ A. stan skupienia.
- ▶ B. przewodnictwo.
- ▶ C. wytrzymałość na odkształcenia.
- ▶ D. palność.

▶ 5. Substancje stawiające najmniejszy opór dla przepływu prądu elektrycznego to...

- ▶ A. nadprzewodniki.
- ▶ B. izolatory.
- ▶ C. przewodniki.
- ▶ D. półprzewodniki.

▶ 6. Najwolniej zachodzącym procesem chemicznym spośród wymienionych jest...

- ▶ A. korozja metali.
- ▶ B. reakcja spalania.
- ▶ C. reakcja zobojętniania.
- ▶ D. wietrzenie skał.

▶ 7. Plastikowe opakowania wyrzucone na wysypisko ulegną rozkładowi po okresie...

- ▶ A. kilku miesięcy.
- ▶ B. kilku lat.
- ▶ C. kilkuset lat.
- ▶ D. kilku tysięcy lat.

▶ 8. Ocenia się, że wpływ na zwiększenie szybkości reakcji chemicznej ma...

- ▶ A. obniżenie temperatury.
- ▶ B. rozdrobnienie substratów.
- ▶ C. obniżenie ciśnienia.
- ▶ D. inhibitor.

▶ 9. Mianem katalizatora określa się substancję, która reakcję chemiczną...

- ▶ A. przyspiesza.
- ▶ B. spowalnia.
- ▶ C. hamuje.
- ▶ D. inicjuje.

▶ 10. Jaki jest wpływ wysokiego stężenia reagentów na przebieg reakcji chemicznej?

- ▶ A. Ulega spowolnieniu.
- ▶ B. Ulega przyspieszeniu.
- ▶ C. Zatrzymuje się.
- ▶ D. Nie ma żadnego wpływu.

▶ 11. Jaki jest wpływ rozdrobnienia reagentów na przebieg reakcji chemicznej?

- ▶ A. Przyspiesza reakcję.
- ▶ B. Nie ma wpływu.
- ▶ C. Hamuje reakcję.
- ▶ D. Powstają inne produkty.

▶ 12. We wzorze na obliczanie gęstości literą V oznaczamy...

$$d = \frac{m}{V}$$

- ▶ A. gęstość rozpuszczalnika.
- ▶ B. masę substancji.
- ▶ C. objętość substancji.
- ▶ D. gęstość substancji.

▶ 13. Kiedy gęstość substancji rośnie?

- ▶ A. Gdy rośnie temperatura.
- ▶ B. Gdy spada temperatura.
- ▶ C. Gdy spada ciśnienie.
- ▶ D. Gęstość to wartość stała.

Kryteria podziału

Rodzaj i gatunek literacki to pojęcia ułatwiające porządkowanie twórczości literackiej. Podstawą podziału literatury na rodzaje są następujące kryteria:

	Epika	Liryka	Dramat
kto mówi?	narrator	podmiot liryczny	bohaterowie
o czym mówi?	o wydarzeniach	o uczuciach	o wydarzeniach
jak mówi?	opowiadanie, opis, dialog	monolog liryczny	dialog i monolog
jakimi formami się posługuje?			

▲ **Epika** to jeden z trzech rodzajów literackich, w którym o świecie przedstawionym opowiada narrator. Świat przedstawiony w utworze epickim to przede wszystkim postacie i wydarzenia, ale także czas, miejsce i tło zdarzeń.

Narrator i narracja

Jeśli narrator staje przed czytelnikiem jako postać literacka, światem lub uczestnikiem wydarzeń, nazywamy go **narratorem konkretnym**. Wypowiada się on w 1. osobie (narracja pierwszoosobowa), a o świecie przedstawionym wie tyle, ile sam zobaczy, doświadczy, przeżyje.

Jeśli narrator jest ukryty poza zdarzeniami i mówi anonimowo, nazywamy go **narratorem abstrakcyjnym**. Zakres wiedzy narratora abstrakcyjnego jest ogromny. Wie nie tylko o tym, co się dzieje z bohaterami, co mówią, ale również to, co czują i myślą. Jest wszechwiedzący. Wypowiada się w 3. osobie (narracja trzecioosobowa).

Od zakresu wiedzy narratora i jego stosunku do opisywanej rzeczywistości zależy kształt świata przedstawionego i odbiór dzieła przez czytelników. Jest on jakby ukrytym reżyserem zdarzeń. Nie musi bezpośrednio ujawniać swojego stanowiska, może zaznaczać je poprzez:

- ▶ styl utworu (dobór oceniającego słownictwa, wartościujące przymiotniki, porównania, ironię),
- ▶ składnię (zdania wykrzyknikowe, pytające),
- ▶ jaskrawy kontrast zdarzeń lub postaci.

Fabuła, akcja, wątek

Cały zespół zdarzeń, jakie się dzieją w utworze literackim, określa się mianem **fabuły**. Z kolei ciąg zdarzeń prowadzących bohatera do określonego celu to **akcja**. Akcja może się składać z jednego (nowela) lub kilku wątków (powieść). **Wątek** to ciąg zdarzeń dotyczący jednej postaci lub jednego problemu.

Odmiany gatunkowe literatury

Podział literatury:

a) ze względu na stosunek czasu akcji do czasu powstania dzieła:

- ▶ **utwór fantastycznonaukowy** (akcja dzieje się w przyszłości w stosunku do życia autora),
- ▶ **utwór współczesny** (akcja dzieje się w tym samym czasie),
- ▶ **utwór historyczny** (akcja rozgrywa się w przeszłości; wydarzenia, o których pisze autor, nie są mu znane z autopsji, lecz z kronik, aktów, dokumentów historycznych).

b) ze względu na temat:

- ▶ podróźnicza,
- ▶ przygodowa,
- ▶ podróźniczo-przygodowa,
- ▶ robinsonada,
- ▶ kryminalna,
- ▶ detektywistyczna,
- ▶ obyczajowa,
- ▶ społeczna,
- ▶ obyczajowo-społeczna,
- ▶ psychologiczna,
- ▶ biograficzna,
- ▶ autobiograficzna.

Podział ten dotyczy literatury popularnej.

Najważniejsze gatunki epiki

▲ **Epos** – rozbudowany, zazwyczaj wierszowany utwór ukazujący dzieje legendarnych lub historycznych bohaterów w przelomowym dla ich narodu momencie dziejowym. Wydarzenia w eposie rozgrywają się w dwóch warstwach: w świecie realnym i w świecie sił nadprzyrodzonych. Losy ludzi nierozdzielnie związane są z poczynaniami bogów. W XVIII wieku epos stał się gatunkiem martwym, a jego miejsce zajęła powieść.

▲ Homer, *Iliada*, *Odyseja*

▲ **Epopeja** – utwór, który w sposób rozległy, pełny, barwny i doskonały artystycznie ukazuje dzieje narodu lub jego warstwy społecznej w ważnym momencie dziejowym. Epopeja wyrosła z eposu. Różni się od niego tym, że wydarzenia rozgrywają się tylko w świecie realnym,

▲ Grażyna Szapolowska w roli Telimeny oraz Michał Żebrowski w roli Pana Tadeusza w ekranizacji *Pana Tadeusza* Andrzeja Wajdy

epopeja narodowa – określenie przyznawane jednemu utworowi w literaturze danego narodu.

▲ Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*

▲ **Powieść** – dłuższy utwór epicki o wielowątkowej fabule, zwykle pisany prozą. W przeciwieństwie do noweli obejmuje dzieje wielu bohaterów, zawiera liczne opisy.

▲ Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*

▲ Ekranizacja *W pustyni i w puszczy* Władysława Ślesickiego

▲ **Nowela** – krótki, związany utwór o jednowątkowej fabule. Akcja obejmuje z reguły niewielki wycinek czasowy i ma zwartą konstrukcję – koncentruje się wokół jednego wydarzenia i konsekwentnie zmierza do punktu kulminacyjnego, będącego momentem zwrotnym, przesądającym o biegu wydarzeń i szybkim rozwiązaniu.

▲ Bolesław Prus, *Katarynka*

▲ **Opowiadanie** – utwór o luźnej budowie, eksponujący osobę narratora, który prezentuje swoje subiektywne stanowisko i wprowadza dygresje.

▲ Henryk Sienkiewicz, *Na wakacjach*

▲ **Baśń** – opowiadanie o dominujących elementach fantastyki: nadprzyrodzonych istotach i cudownych zdarzeniach, wróżkach, czarach itp. lub o tym, co nieznanne z doświadczenia, np. o królach, skarbach. W powszechnej świadomości utwory te funkcjonują jako bajki. Nie jest to jednak poprawne określenie gatunkowe.

▲ o Królewnie Śnieżce, o Kopciuszku

▲ **Mit** – opowiadanie o bogach i herosach, oparte na motywach pogańskich.

▲ o Syzyfie, o Dedalu i Ikarze

▲ **Podanie** – opowiadanie bajeczne, ale odniesione do określonego czasu, miejsca lub osób.

▲ o Krakusie, o Wandzie, o Popielu.

Legenda

1. fantastyczna opowieść oparta na motywach chrześcijańskich – o życiu świętych, apostołów, męczenników lub innych niezwykłych postaci.

▲ o świętej Kinde.

2. opowieść ludowa mówiąca o powstawaniu miast, państw, narodów lub o ważnych zdarzeniach z ich dziejów, w której istotną rolę odgrywa cudowna interwencja sił nadprzyrodzonych w sprawy ludzkie.

▲ legenda o Warsie i Sawie

▲ **Fikcja literacka** – zmyślenie, wytwór wyobraźni.

▲ **Kompozycja** – budowa utworu literackiego, czyli układ elementów świata przedstawionego, np. ułożenie zdarzeń w wątki, wzajemne relacje bohaterów.

▲ **Motyw** – składnik świata przedstawionego w dziele literackim, np. postać, zdarzenie, przedmiot,

a) powtarzający się w jednym utworze – motyw przewodni (np. katarynki w noweli Bolesława Prusa),

b) w wielu utworach, zazwyczaj jednego gatunku – motyw wędrowny (np. z tej macochy w baśniach).

▲ **Beletrystyka** – literatura piękna.

▲ **Satyra** – utwór krytykujący lub ośmieszający ludzkie wady, stosunki społeczne, zjawiska.

▲ Ignacy Krasiński, *Żona modna*

▲ **Bajka** – krótki, zwykle wierszowany utwór, zawierający morał.

Bohaterami bajki są najczęściej zwierzęta, rzadziej ludzie, rośliny, przedmioty. Istnieją dwa rodzaje bajki:

▶ epigramatyczna (krótka, zwięzła)

Ignacy Krasiński, *Mądry i głupi*

▶ narracyjna (ma charakter fabularny)

Ignacy Krasiński, *Czapla, ryby i rak*

▲ **Dziennik** – zbiór prowadzonych z dnia na dzień zapisków, których zadaniem jest utrwalenie bieżących wydarzeń i przeżyć.

▲ Stefan Żeromski, *Dzienniki*

▲ **Pamiętnik** – utwór w postaci relacji o wydarzeniach autentycznych, których autor był uczestnikiem lub świadkiem, pisany z pewnego dystansu czasowego. Ma mniejszą wartość dokumentalną niż dziennik.

▲ Miron Białoszewski, *Pamiętnik z powstania warszawskiego*

▲ **Przypowieść** – utwór literacki, w którym przedstawione postacie i zdarzenia nie są ważne ze względu na cechy jednostkowe, lecz jako przykłady powszechnych postaw wobec życia. Najbardziej znane są przypowieści biblijne: o synu marnotrawnym, o miłosiernym Samarytaninie. Mogą to być także teksty poetyckie, np. Antoni Stoniński, *Przypowieść*.

▲ **Fantasy** – podgatunek fantastyki baśniowej; ukazuje świat pełen cudów, a bohaterem jest odważny i waleczny mąż stawiający czoło wszelkim przeciwnościom losu.

▲ John Ronald Reuel Tolkien, *Hobbit, czyli tam i w powrocie*

ZAPAMIĘTAJ

Całość dorobku literackiego ludzkości została podzielona na trzy zasadnicze grupy: epikę, lirykę i dramat.

Podstawą podziału są ogólne zasady budowy dzieła: kto, jak i o czym mówić? Rodzaj jest pojęciem nadrzędnym wobec gatunku.

Epika to jeden z trzech rodzajów literackich, w którym o świecie przedstawionym opowiada narrator.

Narrator może być:

▶ abstrakcyjny, wszechwiedzący (trzecioosobowy),

▶ konkretny (pierwszoosobowy).

W obrębie każdego rodzaju wyróżnia się gatunki, a w obrębie gatunków – odmiany.

Jak wyglądała codzienna higiena w sopolcowskim dworze?

Trudno nam sobie wyobrazić boską Marylę z poezji Mickiewicza czy wyniosłą arystokratkę Izabelę Łęcką korzystającą z wychodka. Literaci o tak przyziemnych rzeczach nie pisali, XIX-wieczne anioły wszak nie posiadały ciał, były eteryczne jak wróżki, poza tym był to jednak temat, na który nie wypadalo nawet rozmawiać. Jednak choć artyści o tym zapominali, pierwowzory literackie posiadały ciała wraz z dobrodziejstwem fizjologii i przemiany materii – jak zwykli ludzie.

Czytając *Pana Tadeusza*, oglądamy sobie sopolcowski dwór z różnych stron, odwiedzamy pokoje, sypialnie, stodoły, sad i ogród, nasze nozdrza drażnią kuszące zapachy dolatujące z półmisków,

poznajemy obyczaje bohaterów – staropolskie i nowomodne, oglądamy stroje szlacheckie i te inspirowane, mniej lub bardziej, modą paryską. Oglądamy sobie Zosię w śnieżnej bieli i zaczyna-

my się zastanawiać, kto i w czym uprał dziewczynie bieliznę, by tak pięknie kontrastowała z zielonym ogrodem? A skoro przez myśl przeszło nam pranie, to może i warto sprawdzić, gdzie kąpali się mieszkańcy staropolskiego dworu oraz gdzie chodzili za potrzebą zwykli zjadacze chleba i – o zgrozo! – romantyczne anioły.

Pranie wielkie i małe

Elegancki człowiek XIX wieku wymagał czystej bielizny i odzieży. Bielizny pościelowej, stołowej, koszul, hałek, koszulek dziecięcych i pieluch w dworach było pod dostatkiem. Z tego powodu pranie odbywało się stosunkowo rzadko, jednakże gospodynie przestrzegano, by nie zwlekały zbyt długo, bo brudna bielizna prędko żółknie. Przed wynalezieniem pralki mechanicznej do uprania całej góry brudów trzeba było zatrudnić sztab dziewczek, które jakoś sobie radziły z pomocą kotłów, wody, popiołu i ługu. Oczywiście gospodarna pani domu musiała nadzorować ich pracę, by nic się nie zmarnowało, nie podarło lub skurczyło. Krzywiącym się na tak wielki wysiłek (którego można

”

Piękna ozdoba włosy gęste, równe, czyste. Mówią, że dawny zwyczaj strzyżenia dzieciom włosów mocniejszymi je czynił. Jednak pewna jest rzeczą, że więcej łysych na świecie mężczyzn, jak kobiet, te ostatnie jednak daleko mniej je ucinają, jak pierwsi. Zdaje mi się, iż przycinanie końców jest najlepszym środkiem do utrzymania włosów w sile, także nierównie ładnie mieć je równe i jednego koloru, jak długi warkocz, którego koniec cienki jak ogonek u myszy i odmiennego cienia, włosy bowiem coraz ciemniej zupełnie odmienne od końców się stają. Wynalazca olejku Makassarowego, pisząc o włosach dowodzi, iż przycinanie końców dwa razy w miesiąc najmniej potrzebne jest dla zapobieżenia padania onych, bo mówi: „zostawiając je bez ucinania, dwoją się końce, soki od głowy już iść nie mogą, włos schnie i życie straciwszy, wypada.” Nie można znowu – jak on – radzić wszystkim olejku jego fabryki, naprzód, że żadnego w świecie nie ma powszechnego lekarstwa; potem, że używanie olejków niezawodnie siwiznę sprowadza. Częste pomadowanie włosów, które nie są z natury szorstkie i suche, nie jest potrzebnym, owszem szkodliwym. Najlepiej często je czesać, a jeżeli wypadają i po kilka razy na dzień gęstym grzebieniem. Pot od głowy i kurz, który do niego przylega, wyjadają korzenie włosów. Czem więcej

czesać, tem wilgotniejsze będą, tem skóra czystsza, tem ładniejszy połysk nabierają. Nie używaj szczytki, która wyrzywa, ale jak mówiłam grzebienia gęstego. Ze słoniowej kości gęste są najlepsze, a dla osób mających łupież, bukszpanowę, do rozczesywania zaś szylkretowe, prawda, że są droższe, ale też są długo-trwałe, nie drą włosów i czyszczą doskonale. Aby grzebienie mieć w porządku, sama po każdym czesaniu je wychędź, małą do tego umyślnie szczytką, potem kawałkiem waty, ta zachodząc między zęby, zawsze je ślicznie wyczyści. Służące dopiero po ubieraniu pani, chędożąc grzebienie, nie mogą je tak czysto utrzymywać, bo tłuszcz od włosów przejdzie kość i szylkret i już niepodobna je do pierwszego stanu nowości przyprowadzić; a czy może być co okropniejszego, jak czarny brudem zaszyły grzebienie? U ciebie każda rzecz niech się ludzkiego oka nieboi, nawet dla twej własnej przyjemności.

Mówią, że kompiele²¹ morskie bardzo włosy psują; jeżeli więc onych używać ci wypadnie, nie omieszkaj mieć na głowie czepka z ceraty, aby się włosy nie maczały.”

(Karolina Nakwaska, *Dwór wiejski*)

”

339817 Laundress and Child, 1761 bew.jpg

by uniknąć przez oddanie rzeczy do praczki) szlachciankom Karolina Nakwaska przypominała, że żadna praca nie hańbi i – jeśli zastosuje się nową metodę prania – wystarczy zaledwie jeden dzień czuwania przy kotle i dolewania wody, a potem tylko małe farbowanie bielizny w indygo i już po

tkaninach, środkach piorących i temperaturze wody. Ciekawe, kto w Sopolcowie zajmował się praniem, skoro Sędzia nie miał żony. Musiała być gospodyni, bo mało prawdopodobne, by Sędzia zajmował się „niewieścim zatrudnieniem”. Zosia więc oddawała brudną bieliznę do prania, ale

tunków tkanin – muślinowe halki wymagały przecież innych metod niż lniane płótno. Najpierw układano je według ściśle określonej kolejności w dużych drewnianych kadziach (zołnicach) z otworem u dołu. Na wierzchu kładziono lnianą płachtę, którą zasypywano popiołem dębowym lub bukowym i zalewano wrzątkiem albo roztworem mydła, na to sypano potłuczone skorupki jajek. Bielizna moczyła się tak kilka godzin, brudna woda kapiała przez otwór w beczce do podstawionego naczynia. Czynność tę powtarzano trzykrotnie. Potem kilkakrotnie płukano, bielono, krochmalono wywarem z tartych surowych kartofli lub z rozgotowanego ryżu, wyżymano i wiieszano na sznurach. W zależności od ilości pranie mogło trwać kilka dni. Potem trzeba było jeszcze bieliznę przepuścić przez magiel lub wyprasować żelazkiem z du-

W zamożnych dworach gościom proponowano czasem „stolce” przechodnie, stosowane jeszcze pod koniec XIX wieku w domach bez ustępów. Lokaj obnosił „wędrówny słupek” po pokojach gościnnych i poganiał kolejnych jego użytkowników, by się spieszyli, bo inni też bardzo potrzebują skorzystać.

wszystkim! Nakwaska jednak piła swój poradnik w latach 40.

Co zatem musiała zrobić Zosia, by jej budząca zachwyt *Tadeusza* biała podomka była rzeczywiście biała? Mało prawdopodobne, by trzynastoletnia dziewczynka sama zajmowała się praniem, wymagającym sporej wiedzy o plamach,

pewnie nieraz przy nim asystowała. Przyszła pani domu musiała się tajemniczo dbania o odzież nauczyć. A pranie bielizny domowej odbywało się z prawdziwym ceremoniałem.

Najpierw trzeba było przelicyć i spisać brudne rzeczy, po czym posortować je według ga-

1. Teoria literatury

Teoria literatury – obok historii literatury – należy do najważniejszych dziedzin wiedzy o literaturze.

Teoria literatury – zajmuje się sposobem istnienia dzieła literackiego (w ogóle), jego budową i prawami, które nim rządzą; jednostkowe zjawiska, czyli utwory literackie, stanowią jedynie punkt wyjścia do tychże rozważań.

Historia literatury – zajmuje się konkretnymi dziełami literackimi. Bada je, odnosząc do epoki, w której powstały, prądu lub prądów, jakie reprezentują, biografii pisarza, a także recepcji, czyli odbioru dzieł przez krytyków i czytelników.

Najważniejszymi działami teorii literatury są **poetyka** i **teoria procesu historycznego**.

Teoria literatury

Poetyka – wchodzi w obręb szerszych badań nazywanych nauką o teorii dzieła literackiego; przedmiotem jej zainteresowania jest funkcja i sposób istnienia utworu jako językowego dzieła sztuki. Zadaje pytanie: **jak jest zrobiony utwór literacki?** Analizuje, w jaki sposób autor wykorzystał tworzywo (język), aby stworzyć dzieło. Zajmuje się takimi problemami, jak np. styl (stylistyka), wersyfikacja (wersologia), teoria języka poetyckiego i nauka o gatunkach literackich (genologia).

Teoria procesu historycznego – bada prawidłowości, którym podlega rozwój literatury, zajmuje się więc okresami i prądami literackimi, literacką tradycją i konwencją. Zadaje pytanie: **jak funkcjonuje literatura w czasie i przestrzeni?**

Początki teorii literatury, a ściślej poetyki, sięgają czasów starożytnej Grecji, kiedy to Arystoteles (384–322 p.n.e.) napisał swoją słynną *Poetykę*. Zawarł w niej wiele ważnych przemyśleń, dotyczących m.in. tragedii i eposu, pojęcia *katharsis* i *mimesis*. To ostatnie pojęcie – zgodnie ze swoim greckim źródłosłowem – oznacza „naśladowanie”, a dokładniej naśladowanie rzeczywistości w sztuce. *Mimesis* to także najważniejsza kategoria estetyki (która obowiązywała od antyku do epoki romantyzmu) decydująca o wartości

estetycznej i poznawczej dzieła literackiego. W literaturze rzymskiej podobną rolę odegrał *List do Pizonów* Horacego (65–8 p.n.e.).

Od czasu Arystotelesa i Horacego wiele się zmieniło. Każda epoka dodawała coś nowego do teorii literatury. Powstało i nadal rozwija się wiele szkół, ukształtowanych pod wpływem nowych koncepcji badaczy, innych dziedzin wiedzy, a także mody.

Horacy 🗨️

2. Dzieło literackie

Jednym z najważniejszych zagadnień teorii literatury jest pojęcie **dzieła literackiego**. Świadomość tego, czym jest dzieło literackie, to podstawa wnikliwej lektury i interpretowania literatury.

Z definicji umieszczonej w ramce wynika, że tekst, któremu chcemy nadać miano dzieła literackiego, musi mieć sens i odpowiadać standardom obowiązującym w danym czasie. W rozumieniu dzieła literackiego kluczową rolę odgrywa także pojęcie **funkcji estetycznej**, a więc nastawienie na piękno, walory artystyczne. I właśnie funkcja estetyczna jest tą cechą, która łączy dzieło literackie z innymi dziełami sztuki.¹

Każde dzieło sztuki, w tym utwór literacki, różni się jednak jedną podstawową cechą od innych dzieł. Jest nią tworzywo, czyli „materiał”, z którego zostało ono ukształtowane.

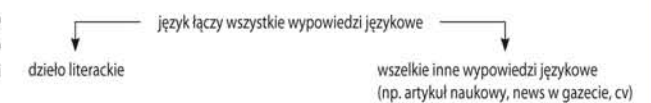
DEFINICJA

Dzieło literackie to: „językowy twór sensowny (wypowiedź) spełniający warunki literackości przyjęte w danym czasie i środowisku, szczególnie zaś warunek odpowiedniości względem uznawanych standardów sztuki”.

Dzieło	Tworzywo
literackie	słowo
plastyczne	materia, np. płótno, farby, kamień, metal, tkaniny oraz inne materiały (zależnie od wyobraźni artysty)
architektoniczne	bryła, a także kamień, cegła, beton (zależnie od wyobraźni architekta)
muzyczne	dźwięk (zależnie od wyobraźni muzyka lub kompozytora)
teatralne	kombinacja gry aktorskiej z obrazem, dźwiękiem, tekstem sztuki, wykonywane na żywo
filmowe	kombinacja gry aktorskiej z obrazem, dźwiękiem, tekstem scenariusza, zarejestrowane na nośniku informacji

Ze względu na tworzywo, jakie zostało użyte w dziele literackim, wykazuje ono podobieństwo do innych wypowiedzi językowych.

¹ Głowiński, Michał, Kostkiewiczowa, Teresa, Okopień-Sławińska, Aleksandra, Sławiński, Janusz. *Słownik terminów literackich*. Pod red. Janusza Sławińskiego. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1988, s. 107.

5.1. ODŻYWIANIE ORGANIZMÓW

Organizmy samożywne (autotroficzne) i cudzożywne (heterotroficzne)

Organizmami samożywymi są rośliny zielone i niektóre bakterie. Potrafią one wytwarzać związki organiczne w procesie fotosyntezy (zob. rozdz. 3.7. Fotosynteza) z dwutlenku węgla i wody przy udziale energii świetlnej i chlorofilu (rośliny zielone) lub bakteriochlorofilu (zob. rozdz. 4.4. Bakteria), lub w procesie chemosyntezy przy wykorzystaniu energii chemicznej uwalnianej w procesie utleniania związków nieorganicznych (zob. rozdz. 3.9. i rozdz. 4.4.).

Do organizmów cudzożywnych należą: większość bakterii, grzyby, zwierzęta i niektóre rośliny pasożytnicze, które wykorzystują jako pokarm gotowe związki organiczne.

Podział organizmów cudzożywnych ze względu na rodzaj spożywanego pokarmu

Ze względu na rodzaj spożywanego pokarmu organizmy cudzożywne możemy podzielić na:

1. roślinożerne;
2. bakteriożerne;
3. mięsożerne: drapieżnicy i padlinożercy;
4. wszystkożerne;
5. detrytusofagi (odżywiające się rozkładającymi się resztkami organizmów roślinnych i zwierzęcych);
6. monofagi (odżywiające się jednym, ściśle określonym typem pokarmu, np. gąsienice jedwabnika morwowego, mrówkojad);
7. polifagi (organizmy wykorzystujące różne rodzaje pokarmów);
8. rośliny heterotroficzne.

Wśród roślin naczyniowych występują gatunki pasożytnicze, które wtórnie utraciły chlorofil, a substancje organiczne czerpią z roślin, na których pasożytują np. raflezja (*Rafflesia arnoldii*) czy kianianka (*Cascaea europea*).

Rys. Raflezja...

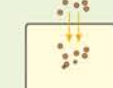
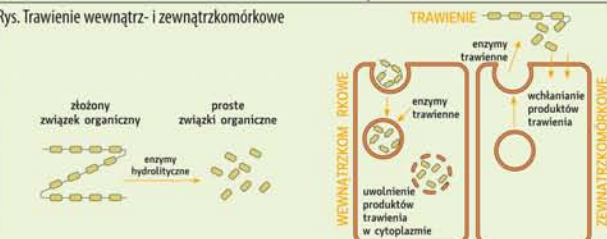
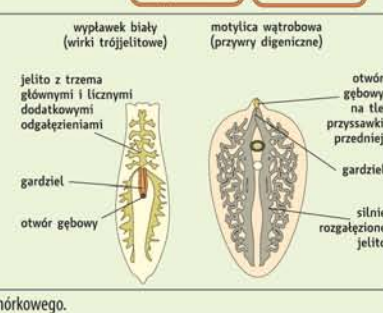

Rys. Kianianka...

Sposoby odżywiania heterotroficznego

Wyróżnia się kilka sposobów odżywiania heterotroficznego:

1. Pobieranie i wchłanianie prostych związków organicznych przez całą powierzchnię ciała, występuje m.in. u bakterii heterotroficznych.	Wchłanianie dotyczy bardzo małych drobin organicznych, które zwierzę pochłania na drodze transportu aktywnego przez całą powierzchnię komórki. Rys. Wchłanianie
2. Przy udziale komórek wysięlających jamę ciała będącą wpukleniem do wnętrza ciała. Pokarmy są pobierane na drodze fagocytozy. Czasami występuje trawienie zewnątrzkomórkowe, ale przeważa trawienie wewnątrzkomórkowe, np. u gąbek i parzydełkowców.	Rys. Trawienie wewnątrz- i zewnątrzkomórkowe
3. Przy udziale prymitywnego układu pokarmowego wyposażonego w ślepo zakończone przewody pokarmowe. Dominuje trawienie wewnątrzkomórkowe, np. u płazińców.	Rys. Układ pokarmowy u robaków płaskich
4. Przy udziale wyspecjalizowanego układu pokarmowego i trawienia zewnątrzkomórkowego.	

Fagocytoza

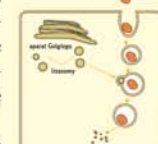
Polega na pobieraniu dużych cząstek pokarmowych, często całych bakterii, poprzez wpuklenie błony komórkowej i tworzenie wodniczki pokarmowych, a następnie na trawieniu ich zawartości przez enzymy hydrolityczne zawarte w lizosomach. Strawione składniki odżywcze są wykorzystane przez organizm. Błona komórkowa utworzonej wodniczki nie zostaje strawiona, lecz łączy się z błoną komórkową po odbytych procesie.

Rys. Fagocytoza

Pinocytoza

Polega na pobieraniu mniejszych drobin pokarmowych, np. białek i cukrów. Tworzy się wpuklenie błony komórkowej w postaci cienkich kanalików zakończonych pęcherzykami pinocytarnymi, które odrywają się, tworząc wodniczki w cytoplazmie organizmu. Następnie cała wodniczka wraz z zawartością zostaje strawiona. Pinocytoza, w odróżnieniu od fagocytozy, wiąże się z ubytkiem błony komórkowej.

Rys. Pinocytoza

Zarządzanie własnością intelektualną

Wynalazki i patenty

W roku 2010 Uniwersytet Jagielloński dokonał **26 zgłoszeń patentowych**, w tym **6 krajowych** oraz **20 w procedurach zagranicznych**. Zmiana liczby zgłoszeń patentowych w ostatnich latach została przedstawiona na wykresie poniżej.

Wzrost liczby zgłoszeń międzynarodowych jest spowodowany przede wszystkim tym, że w przypadku niektórych wynalazków procedura patentowa weszła już w międzynarodową fazę regionalną (co ma miejsce ok. 30 miesięcy po dacie pierwszego zgłoszenia wynalazku). Koszty międzynarodowej ochrony patentowej są wielokrotnie wyższe od ochrony krajowej, dlatego na ich pokrycie CITTRU w poprzednich latach pozyskało dofinansowanie zarówno z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programów *Patent Plus* i *Kreator innowacyjności*, jak i z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach działania 1.3.2 Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Dzięki pozyskanym środkom finansowym, w przypadku niektórych zgłoszeń patentowych, możliwe było dokonanie rozszerzenia w takich krajach jak: Kanada, Indie, Korea Południowa, Japonia, Brazylia, Chiny, Rosja, Stany Zjednoczone oraz kraje europejskie.

Nowe wynalazki Uniwersytetu Jagiellońskiego dotyczą przede wszystkim nowych materiałów o zastosowaniach medycznych. Spośród 6 wynalazków zgłoszonych do ochrony w 2010 roku pięć zostało dokonanych na Wydziale Chemii, a jeden – na Wydziale Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii.

Promocja oferty technologicznej

Ciąglemu wzrostowi liczby zgłoszeń patentowych towarzyszy zwiększenie aktywności CITTRU w nawiązywaniu kontaktów z firmami zainteresowanymi wdrożeniem w praktyce technologii opracowanych na Uniwersytecie. W 2010 r. – dzięki dofinansowaniu z funduszy europejskich w ramach projektu „Kompas Innowacji” – przedstawiciele CITTRU wraz z wynalazcami uczestniczyli w **12 krajowych i międzynarodowych imprezach** (targach przemysłowych oraz konferencjach biznesowych), gdzie aktywnie były promo-

wane wynalazki Uniwersytetu Jagiellońskiego w formie przygotowanych przez specjalistów CITTRU ofert technologicznych.

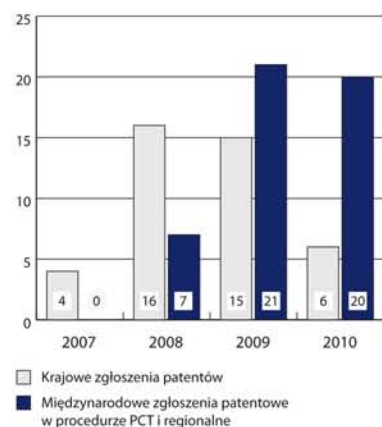
Rezultatem tej promocji są nagrody i wyróżnienia przyznane niektórym wynalazkom, co świadczy o ich wysokim poziomie. Podczas III Międzynarodowych Targów i Konferencji Przemysłu Chemicznego EXPOCHEM 2010 oferta technologiczna *Katalizator do dopalania cząstek sadzy* (wynalazek z Wydziału Chemii) została wyróżniona **nagrodą GRAND PRIX** w kategorii „Ochrona środowiska”. Z kolei na 38. Mię-

dzynarodowej Wystawie Wynalazczości, Nowoczesnej Techniki i Wyrobów „INVENTIONS GENEVA” 2010 wynalazki *Przewodzące warstwy węglowe do otrzymywania kompozytów elektrodowych w akumulatorach litowo-jonowych* oraz *Katalizator ferrytowy do syntezy styrenu* (oba wynalazki z Wydziału Chemii) nagrodzono srebrnymi medalami, natomiast *Globalny system do badania monitorowania i prognozowania aktywności burzowej* (wynalazek z Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej) – medalem brązowym. Warto zaznaczyć,

Krajowe zgłoszenia patentowe UJ w 2010 r.

	Tytuł wynalazku	Twórcy	Wydział UJ	Numer zgłoszenia
1	<i>Zastosowanie modyfikowanych polisacharydów do neutralizacji heparyny</i>	prof. dr hab. Maria Nowakowska, dr hab. Krzysztof Szczubiałka, mgr Kamil Kamiński	Wydział Chemii	P 391 043
2	<i>Kompozycja w postaci płynu do pielęgnacji soczewek kontaktowych i materiałów medycznych</i>	prof. dr hab. Grażyna Stochel, prof. dr hab. Piotr Heczko, dr hab. Wojciech Macyk, dr hab. Magdalena Strus, mgr Przemysław Łabuz	Wydział Chemii Wydział Lekarski CM UJ	P 391 056
3	<i>Wielowarstwowa powłoka ochronna do zabezpieczenia powierzchni metalowych materiałów implantacyjnych i jej zastosowanie</i>	dr hab. A. Kotarba, mgr M. Cieślík; Klas Engvall, Annika Lindström (Swerea KIMAB AB, Szwecja)	Wydział Chemii	P 391 753
4	<i>Sposób molekularnego drukowania zasad azotowych i zastosowanie polimeru drukowanego molekularnie do selektywnej adsorpcji zasad azotowych</i>	prof. dr hab. Maria Nowakowska, dr hab. Krzysztof Szczubiałka, mgr Katarzyna Wybrańska	Wydział Chemii	P 392 006
5	<i>Sposób kalibracji oznaczeń analitycznych</i>	prof. dr hab. Paweł Kościelniak, dr Małgorzata Herman, dr Joanna Kozak, dr Marcin Wieczorek	Wydział Chemii	P 393 640
6	<i>Zastosowanie enzymów roślinnych na nośniku stałym do otrzymywania pochodnych chlorofilu i bakteriochlorofilu</i>	dr hab. Leszek Fiedor, dr Agnieszka Banaś, mgr Maciej Michalik, dr Monika Bojko, prof. Halina Gabryś	Wydział Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii	P 393 530

Zgłoszenia patentowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

26 zgłoszeń patentowych
12 wydarzeń konferencyjno-targowych
5 nagród dla innowacji UJ
18 umów na badania zlecone – łączna wartość 1 550 000 PLN

Nowe spojrzenie na stan zapalny wywołany działaniem promieniowania ultrafioletowego oraz miejscowe zastosowanie witaminy E: badania mechanizmów działania hydrofilowej pochodnej γ - tokoferolu w porównaniu z α - tokoferolem

STRESZCZENIE

Witamina E jest związkami o właściwościach antyoksydacyjnych, który zapobiega powstawaniu związków toksycznych, powstających pod wpływem promieniowania ultrafioletowego poprzez hamowanie utleniania. Cyklooksigenaza-2 (COX-

-2) jest mediatorem wczesnego etapu reakcji zapalnej wywołanej promieniami UV. γ - tokoferol wykazuje zdolność do hamowania aktywności COX-2 niezależnie od swoich właściwości antyoksydacyjnych. Zjawisko to prowokuje pytania dotyczące potencjalnych możliwości tej postaci witaminy E w pełnieniu roli fotoprotekcyjnej oraz w profilaktyce raka.

Odkąd Linus Pauling opublikował w roku 1970 swoją rozprawę naukową zatytułowaną „Witamin C and Common Cold” (Witamina C i przeziębienie), jesteśmy świadkami ogromnego zainteresowania związanego z wykorzystaniem potencjalnych zdolności ochronnych antyoksydantów w różnych schorzeniach. Zainteresowanie to wykazał również przemysł kosmetyczny. W chwili obecnej, półki aptek są wypełnione preparatami pielęgnacyjnymi, filtrami słonecznymi, mleczkami do opalania, z których wszystkie są wyjątkowe dzięki antyoksydacyjnym właściwościom witaminy E. Biorąc pod uwagę fakt, że witamina E może pełnić funkcje ochronne w obrębie naskórka, z pewnością nie należy traktować jej powszechnego stosowania jako chwytu marketingowego. Nie uzyskano jednak jednomyślności, co do wykorzystania klinicznego różnych, naturalnych odmian witaminy E, ani też w zakresie szerokiego zastosowania termostabilnych zestyfikowanych form witaminy E. Częściowo wynika to z tego, że poza właściwościami antyoksydacyjnymi, niewiele wiadomo o komórkowych mechanizmach działania różnych, biologicznych pochodnych witaminy E.

W roku 2006 Yoshida i wsp. przedstawili nową, rozpuszczalną w wodzie pochodną witaminy E, γ - tokoferol-N, N-dimetyloglicynian chlorowodorku (γ -TDMG), która może okazać się skuteczniejsza w ha-

mowaniu stanu zapalnego indukowanego promieniami UV od szeroko stosowanej formy α - tokoferolu (α -Toc). Ponadto, wykazali, że γ -TDMG ma zdolność hamowania syntezy dwóch mediatorów prozapalnych – prostaglandyny E2 (PGE2) i tlenu azotu. Ostatecznie, Yoshida i wsp. przedstawili dowody dotyczące zdolności γ -TDMG do hamowania produkcji PGE2, która może być niezależna od jej właściwości antyoksydacyjnych. Obserwacje te mają swe ważne implikacje dotyczące nie tylko fotoprotekcji naskórka i profilaktyki raka, ale także ostatnich prac badawczych oceniających skuteczność chemoprewencyjnego działania witaminy E na nowotwory złośliwe wywodzące się z nabłonka, tj. rak gruczołu krokowego, jelita i płuca.

RYS HISTORYCZNY

Witamina E została opisana po raz pierwszy w 1922 przez Herberta M. Evans'a i Katharine Bishop. W ich badaniach nieznaną czynnik, który nazwali witaminą E, okazał się niezbędny do rozwoju płodu szczurów. Stwierdzono, że płody samic szczurzych, które były na ograniczonej diecie, ulegały poronieniu. Natomiast po włączeniu do diety szczurzych produktów roślinnych i oleju otrzymanego z zarodków pszenicy, prawidłowy rozwój płodów był znów możliwy. W roku 1936 wyizolowano witaminę E, a dla

podkreślenia sposobu jej działania na organizm nazwano ją tokoferolem (z greckiego *tokos* – rodzenie, *pherein* – nosić, *ol* – alkoholowy charakter związku). W roku 1938, Paul Karrer zsyntetyzował witaminę E i przedstawił ją jako antyoksydant rozpuszczalny w tłuszczach. W latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku, aktywność antyoksydacyjna witaminy E była już dokładnie opisana. W roku 1968, uznano ją za niezbędny składnik pokarmowy. Naturalna witamina E pochodzenia roślinnego, składa się z ośmiu naturalnych pochodnych (α -, β -, γ - i δ - tokoferoli i pokrewnych im α -, β -, γ - i δ - tokotrienoli). Podczas gdy γ - tokoferol (γ -Toc) jest odmianą tokoferolu najobficiej występującą w pożywieniu, α - tokoferol jest pochodną witaminy E, która występuje w większości tkanek ludzkich i surowicy. Ilościowo γ -Toc poza α - tokoferolem jest jedynym istotnym biologicznie tokoferolem. Rozbieżność pomiędzy spożyciem α - tokoferolu i γ - tokoferolu, a ich poziomem w tkankach i krwi jest wywołana różnicami w ich metabolizmie, transporcie i wydalaniu oraz większą zdolnością do zatrzymywania α - tokoferolu (Jiang i wsp. 2001). Dlatego też, uwzględniając wyższy poziom α -Toc w tkankach, jest on głównym tokoferolem występującym w suplementach dietetycznych. Stanowi też podstawowy przedmiot badań naukowych w okresie ostatnich 30-40 lat. Różne projekty badawcze przeprowadzone w tym czasie wskazują, że częstość występowania przypadków chorób nowotworowych takich jak: rak płuca, rak jelita czy rak stercza wykazuje odwrotną korelację z poziomem witaminy E we krwi. Jednak z wyjątkiem raka gruczołu krokowego, podczas przeprowadzonego niedawno randomizowanego badania kontrolowanego, nie udało się wykazać zależności pomiędzy suplementacją dietetyczną α -Toc i zmniejszeniem ryzyka raka (Ritenbaugh i wsp. 2003). Koncentrowanie się w przeszłości badaczy na α -Toc może prowadzić do błędnej oceny udziału γ -Toc w procesach patofizjologicznych u ludzi (Jiang i wsp. 2001). Po pierwsze, badania przeprowadzone na ludziach i zwierzętach, wskazują, że poziom γ -Toc w surowicy wykazuje znacznie większą odwrotną ko-

relację występowania choroby wieńcowej i raka gruczołu krokowego. Po drugie, podczas gdy α -Toc wykazuje nieco większe zdolności do hamowania procesu utleniania związków tłuszczowych, γ -Toc ma większą skuteczność w wychwytywaniu lipofilowych substancji elektrofilnych takich jak: reaktywne cząsteczki tlenu azotu (np. nadtlenoazoty i dwutlenek azotu). Po trzecie, doustna suplementacja α -Toc zmniejsza poziom γ -Toc w tkankach, podczas gdy suplementacja γ -Toc zwiększa poziom zarówno γ -Toc jak i α -Toc w tkankach. W końcu, γ -Toc i jego rozpuszczalny w wodzie metabolit 2,7,8-trimetyl-2-(β -karboksyetylo)-6-hydroksychroman (γ -CEHC), wykazują zdolność do hamowania aktywności enzymatycznej indukcyjnych form cyklooksigenazy-2 (COX-2) w makroflagach i komórkach nabłonka, oraz stanu zapalnego u szczurów indukowanego karagenem (Jiang i wsp. 2001; Jiang i Ames, 2003). Te zdolności do supresji aktywności COX-2 są niezależne od właściwości antyoksydacyjnych γ -Toc i γ -CEHC. Nie obserwowano także w/w efektu po użyciu skoncentrowanego odpowiednika α -Toc. COX-2 odgrywa istotną rolę w powstawaniu stanu zapalnego i ontogenezie. To sugeruje, że γ -Toc może mieć silniejsze właściwości przeciwzapalne i chemoprewencyjne w porównaniu z α -Toc.

WITAMINA E JAKO FOTOPROTEKTANT

Naskórek stanowi główną barierę chroniącą organizm przed utratą wody i wpływami środowiska zewnętrznego, do których zaliczamy m. in. ciągłą ekspozycję na promieniowanie UV i inne czynniki wywołujące stres oksydacyjny. To ciągłe oddziaływanie cząsteczek o właściwościach utleniających pozostawia swoje ślady na naskórku, powodując efekt fototoksyczny, immunosupresyjny, występowanie oznak fotostarzenia i zmiany nowotworowe skóry (Fuchs, 1998). Z powodu swoich potencjalnych właściwości antyoksydacyjnych i lipofilnych, witamina E odgrywa kluczową rolę w ochronie komórek warstwy rogowej oraz lipidów. Liczne badania naukowe wykazały zna-

Raymond L. Konger^{1,2}

¹ Department of Pathology and Laboratory Medicine, Indiana University School of Medicine, Indianapolis, Indiana, USA; and

² Department of Dermatology; Indiana University School of Medicine, Indianapolis, Indiana, USA

Fuzja wartości

co podkreślają organizatorzy, bardzo pomyślna, właśnie dzięki jedności – kampania promocyjna zorganizowana przez Włoski Instytut Handlu Zagranicznego (ICE) wraz z Mediolańską Izbą Handlu przy wsparciu Ministra Handlu Zagranicznego.

W tej edycji, po konsultacjach z przedstawicielami firm i dzięki wsparciu ICE, wyselekcjonowano delegację kupców z czołowych rynków – Japonii, Chin, Indii. Peter Kwan, przedstawiciel firmy LONG WEAR HONG z Hongkongu mówi: *Zajmujemy się importem tkanin koszulowych i garniturowych dla handlu hurtowego i detalicznego w największych miastach USA, Bliskiego Wschodu, Hongkongu, Chin i reszty Azji. Nasi klienci to także fabryki odzieżowe, a naszą siłą są bogate kolekcje tkanin czołowych marek m.in.: Loro Piana, Vitale Barberis Canonico, Fintes, Reda, Leggiano. Na Milano Unica przyjechalimy przedstawicielami ze wszystkich państw, do których przykładamy ogromną wagę.*

TRENDY, WIZJE, INICJATYWY

Każda z pięciu imprez MILANO UNICA miała własne forum trendów – przegląd tkanin i akcesoriów krawieckich na sezon jesień-zima 2007-08. Najbogatsze i najbardziej oblegane było forum na targach MODA IN. Dewizą Luca Sachi, dyrektora artystycznego MODA IN, jest stworzenie miejsca pobudzającego wyobraźnię, zerwanie z tradycyjnymi, nudnymi planszami – *Wyobraźcie sobie prosty, przyjemny, urzekający warsztat pracy. To wizualne doświadczenie powinno przede wszystkim inspirować.* Oprócz tendencji tkaninowych zaaranżowano tu także przestrzeń z dodatkami krawieckimi.

Nową inicjatywą targów MODA IN jest projekt 12+2. Jest to przewodnik opisujący 12 typów tkanin i 2 rodzaje

je dodatków krawieckich. Przewodnik zawiera ofertę firm, syntezę tendencji, a przede wszystkim innowacji. Dostępny także na stronach internetowych www.modain.it ma promować włoską i europejską ofertę

DLACZEGO RAZEM?

Impulsem dla zjednoczenia targów była trudna sytuacja włoskiego sektora tekstylnego po zliberalizowaniu polityki handlowej na początku 2005 roku. Nowa formuła targów ma pomóc włoskim producentom w skonsolidowaniu sił i wzmocnić ich pozycję na rynku krajowym i międzynarodowym. *Zostaliśmy zmotywani, aby podjąć poważne decyzje i zmienić strategię. Przede wszystkim skoncentrować się na tych sektorach, w których jakość a nie cena decyduje o konkurencyjności. Nasza przyszłość zależy od nas – od umiejętności innowacyjnej produkcji, komercyjnej świadomości i kampanii promocyjnych. Musimy działać wspólnie i skupić się głównie na jakości. Jesteśmy pewni, że na świecie zawsze będzie miejsce na wysoką jakość naszych produktów – stwierdził prezydent MILANO UNICA, Paolo Zegna.* Organizatorzy targów będą uważnie obserwować konkurencyjną ofertę na otwartym rynku, ale takim, gdzie każdy może funkcjonować uczciwie. Zamierzają uważnie selekcjonować wystawców, dążąc do wypromowania wizerunku MILANO UNICA jako emblematu kreatywności i innowacji włoskiego sektora tekstylnego.

BIZNES, WIEDZA, ROZRYWKA

Organizatorzy zapewnili liczne atrakcje. W centrum Mediolanu, w ekskluzywnym domu towarowym La Rinascente, tuż przy mediolańskiej gotyckiej katedrze zorganizowano wystawę Z Archiwum Massimo Osti. Wystawa przypominała i upamiętniała twórczość nie-

dawno zmarłego projektanta. Siłami napędowymi jego kariery były eksperyment i innowacja. Massimo Osti, inicjator zastosowania nowoczesnych technologii w tkaninach, nazywany jest autorem lodowej kurtki – *ice jacket*, która zmienia kolor pod wpływem temperatury oraz technowetny – wełny połączonej z nylonem, zachowującej jej walory, ale trwalszej od naturalnej. Na ekspozycji, zorganizowanej wspólnie z włoską redakcją Vogue, zaprezentowano jedynie najważniejsze spośród projektów Massimo Osti. Podczas targowych godzin pracy biznes i zabawa spletały się nieustannie, tworząc ciepłą i przyjazną atmosferę. Była możliwość poznania tradycyjnej kuchni włoskiej, odpoczynku przy muzyce, przekąski i kieliszku wina podczas targowych *Happy Hour*. Atrakcje te mają przybliżyć zagranicznym gościom nie tylko historię i tradycję Mediolanu jako ośrodka mody, ale szeroko rozumianą włoską kulturę i włoski styl życia.

– *Patrzmy optymistycznie w przyszłość, świadomi swojej wartości. Milano Unica pokazała, że możemy osiągnąć sukces, planując razem i działając wspólnie. Chcemy stworzyć wizerunek Włoch jako tradycyjnego producenta tekstyliów. Wizerunek głęboko zakorzeniony w naszym artystycznym i kulturowym dziedzictwie. Dzięki decyzji o zjednoczeniu targów włoski przemysł tekstylny może wciąż potwierdzać swój status na rodzimym i międzynarodowym rynku. To idealny przykład, jak konsolidacja sił może przynieść sukces – podsumował targi prezydent MILANO UNICA, Paolo Zegna.*

PAOLO ZEGNA, prezydent MILANO UNICA uważa, że fuzja targów to fuzja wartości i szczęśliwe wydarzenie dla włoskiego rynku mody.

ALICJA GAJOS

Fot. Serwis Prasowy MILANO UNICA

Centrum Wystawiennicze Portello

Włoskie Targi Tekstylne MILANO UNICA to ważny adres dla ludzi mody. Bogaty przegląd tkanin i dodatków krawieckich odbył się w połowie września w Mediolanie.

Targi MILANO UNICA skupiają pod jednym dachem pięć imprez targowych, które do września 2005 odbywały się osobno. MODA IN to 448 wystawców z kolekcjami tkanin i akcesoriów krawieckich. IDEABIELLA – 75 wystawców z regionu Biella, z najszlachetniejszymi tkaninami naturalnymi na odzież męską. IDEACOMO – 55 oferentów jedwabiu na konfekcję damską z regionu Como. PRATO EXPO – 95 wystawców z regionu Prato produkujących materiały na odzież damską, męską i dziecięcą. SHIRT AVENUE – 36 specjalistów od tkanin koszulowych. Już nazwa targów informuje o ich charakterze. *Unica* w języku włoskim to *jedynie, unikatowe*, ale także *zjednoczone*. Po fuzji każda z imprez utrzymała dotychczasowy charakter, akcentowany aranżacją przestrzeni, ofertą uczestników i podziałem na sektory. Wspólny jest czas i miejsce dwóch edycji – luty, wrzesień – w mediolańskim Centrum Wystawienniczym Portello. Wspólnie jest także zaplecze organizacyjne: komunikacja i zakwaterowanie, usługi dla gości, serwis prasowy. A również,

Forum trendów MODA IN

Forum akcesoriów

Wystawa twórczości Massimo Osti

Zaplecze mody

W dziale REKOMENDACJE produkty są recenzowane i polecane przez specjalistów.

COATS Jak autograf mistrza

Hit sezonu: wielobarwna nitka COATS epic multicolor

COATS epic multicolor – składa się z rdzenia poliestrowego oraz oplotu z poliestrowych włókien ciętych. Produkt dostępny jest w 5 grubościach. Karta kolorystyczna zawiera aż 10 ciekawych zestawów barw. Na życzenie klienta możliwy jest również indywidualne zestawienie kolorów.

Nitka COATS epic multicolor łączy w sobie unikalność i funkcjonalność. Odcinkowo barwiona zapewnia efekt cieniowanego ściegu bez konieczności zmiany nitki na maszynie. Jest idealna do szwów ozdobnych, drobnych elementów dekoracyjnych – kolorowe dziurki, wielobarwnych haftów matowych.

Prostota ubrania to podstawa piękna i elegancji. Jednak, abyśmy zauważyli prostotę niezbędne są „znaki szczególne”- akcentujące mistrzowski krój, zwracające uwagę na niezwykle detal. Sztuka operowania takimi znakami leży u podstaw kariery wielu znanych marek, zapewniła sławę i rozpoznawalny styl wielu projektantom.

Znak czasów – niepowtarzalność. Nie ma ciekawszych dekoracji niż te, które łączą dyskrekcję z efektem niepowtarzalności, intrygują finezją, pociągają możliwościami różnorodnych zastosowań. To właśnie detale sprawiają, że powszechnie noszone ubranie – na przykład dżinsy – staje się „artykułem mody” – jest zauważalne, oryginalne, atrakcyjne wizualnie. **COATS epic multicolor** – wielobarwna nitka firmy COATS – łączy funkcjonalną praktyczność z oryginalnością. Dając efekt cie-

nionanego ściegu, stwarza możliwość wielu innowacyjnych zastosowań i tworzenia efektów o znaczeniu i sile „znaku szczególnego” marki.

Symbol jakości produktu. COATS epic multicolor to dowód na to, że dzisiaj, gdy nici traktowane były jedynie jako element konstrukcji stroju, odeszły w zapomnienie. Dziś nic jest symbolem jakości produktu, bo moda podniosła jakość i urodę szwów do rangi wyróżnika odzieży nietuzinkowej. A właśnie nitka **COATS epic multicolor** jest niezawodna do tworzenia szwów ozdobnych – swoistych autografów marki. Szczególnie atrakcyjne jest połączenie nitki z tkaniną dżinsową, – znany od pokoleń denim iskrzy nowością wielokolorowych szwów.

Rekomenduje:
Anna Wiączek,
specjalista ds. marketingu

Zaplecze mody

CONTEC Smukłość dla delikatności

Przy konfekcjonowaniu bardzo cienkich materiałów, na przykład przy produkcji bieleziny, istnieje niebezpieczeństwo, że igła przetnie, uszkodzi delikatne włókna materiału. Firma FERD. SCHMETZ GmbH, produkująca przemysłowe igły szwalnicze, opracowała specjalne igły do delikatnych dzianin i materiałów z dodatkiem włókien syntetycznych – o nowej geometrii, z kulkowym ostrzem, których nakłucia tworzą mniejsze otwory. „Wysmukłone” igły z kulkowym ostrzem – SCHMETZ KN oraz SCHMETZ SF – delikatnie rozsuwają włókna, zapobiegając ich uszkodzeniu.

SCHMETZ KN. Przekrój igły w części oczka został znacznie zredukowany a w dalszej części igły ostrze pozostaje bardzo wąskie. Smukły kształt i cylindryczny trzpień bez żadnych zgrubień sprawiają, że nakłucia tej igły są znacząco mniejsze niż igieł standardowych, co minimalizuje uszkodzenia przesywanych materiałów. Nowa konstrukcja igły spowodowała również znaczne zmniejszenie siły nakłuwania

Standard SCHMETZ KN

Porównanie kształtu igły standardowej i igły SCHMETZ KN

materiału. Rezultatem zastosowania igły SCHMETZ KN jest wysoka jakość produktu finalnego.

SCHMETZ SF. Podobna do poprzedniej, ale jeszcze smuklejsza. Przeznaczona do szycia jeszcze delikatniejszych dzianin i materiałów z dodatkiem włókien syntetycznych, jak np. 40 i 42den przy wyrobach bieleziarskich. Nowa super smukła igła SCHMETZ SF znacząco przyczynia się do tego, że proces konfekcjonowania przebiega bezbłędnie, co wpływa na obniżenie kosztów i wzrost produktywności.

Przed rozpoczęciem produkcji z zastosowaniem nowych igieł doradzamy Państwu – ze względu na różnorodność materiałów – przeprowadzenie dodatkowych, indywidualnych testów. Specjaliści blisko 50 branż ze SCHMETZ SERVICEHOUSE proponują Państwu i przetestują rozwiązania z zastosowaniem igieł do konkretnych tkanin.

Rekomenduje:
Marcin Ceimerowski

SCHMETZ KN

SCHMETZ SF

SCHMETZ KN i SCHMETZ SF. Opracowane specjalnie do delikatnych dzianin i materiałów z dodatkiem włókien syntetycznych.

DÜRKOPP ADLER Dziurkarka 559

Dziurki okrągłe, powszechnie stosowane jako potniki w odzieży mundurowej i roboczej, coraz częściej pojawiają się także w eleganckich, damskich i męskich płaszczach i kurtkach. To właśnie **dziurki okrągłe** – widoczne potwierdzenie funkcjonalności i klasy okrycia – często decydują o tym, że klient wybiera właśnie ten a nie inny wyrób.

Kolejny już raz **DÜRKOPP ADLER** potwierdził pozycję lidera w produkcji dziurkarek odzieżowych. Teraz modelem klasy 559 – ze sterowaniem CNC. Dziurkarka ta, oprócz możliwości szycia dziurek z oczkiem lub bez – wykonanych różnymi rodzajami rygli tj. zbliżonym, poprzecznym, półokrągłym

lub bez rygla – ma możliwość szycia **dziurek okrągłych**.

Takie funkcje jak: przecinanie dziurek przestawne – przed lub po ich odszyciu, czujnik zerwania nitki igłowej, programator, silnik krokowy do transportu materiału, zintegrowany napęd na 230 V, automatyczny dobór siły rozcinania dziurki – to już standard. Nowością w ofercie DÜRKOPP ADLER jest **po raz pierwszy zamontowane na stałe oświetlenie zintegrowane – w postaci diod**, umożliwiające bezbłędne rozpoznanie zaznaczonych konturów. Także na materiałach o małej kontrastowości.

Rekomenduje:
Tomasz Jastrzębski

Specjaliści i menedżerowie są otwarci na zmianę pracy

Większość specjalistów i menedżerów jest otwarta na rozważenie oferty nowej pracy. Aż niemal 60 proc. osób niezadowolonych ze swojej obecnej pracy poszukuje aktywnie innej.

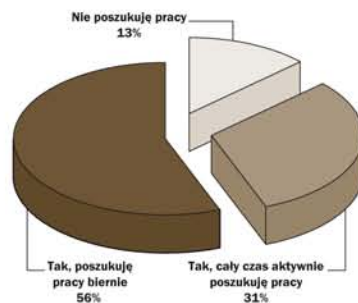
Mimo że otwartość na zmianę zatrudnienia świadczy o dużej dynamice polskiego rynku pracy oraz jego dojrzałości i konkurencyjności, fakt ten pokazuje, jak duże wyzwanie stoi przed osobami zarządzającymi polityką personalną firm. Co zaoferować, aby pozyskać cennego pracownika? Na co zwrócić uwagę, aby nasi pracownicy byli usatysfakcjonowani i lojalni wobec obecnych pracodawcy? Na te pytania odpowiada nowe badanie Antal International „Specjaliści i menedżerowie – poszukiwanie i zmiana pracy”.

Specjaliści i menedżerowie ciągle poszukują

Specjaliści i menedżerowie, mimo że są aktualnie zatrudnieni, cały czas poszukują innych, atrakcyjnych ofert pracy. 31 proc. specjalistów i menedżerów aktywnie szuka pracy, mimo że

mają pracę, a ponad połowa (56 proc.) osób aktywnych zawodowo poszukuje pracy biernie – poprzez zamieszczanie swojego CV na portalach rekrutacyjnych i społecznościowych oraz przekazywanie ich firmom rekrutacyjnym (patrz wykres: „Poszukiwanie pracy wśród osób aktywnych zawodowo”). Natomiast pra-

► Poszukiwanie pracy wśród osób aktywnych zawodowo

Źródło | Antal International, Specjaliści i menedżerowie – poszukiwanie i zmiana pracy

► Czynniki decydujące o przyjęciu nowej oferty pracy

Ważniejsze dla kobiet	Ważniejsze dla mężczyzn	Tak samo istotne (kiedy różnica wynosi nie więcej niż 5 proc.)
<ul style="list-style-type: none"> • Wielkość i prestiż firmy • Opinia o pracodawcy na rynku • Czas codziennego dojazdu do pracy • Konieczność relokacji • Możliwości szkolenia • Work-life balance • Karta fitness • Bony podarunkowe • Opieka medyczna 	<ul style="list-style-type: none"> • Służbowy samochód z możliwością wykorzystania do celów prywatnych • Opcje na akcje 	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość wynagrodzenia • Styl zarządzania i kultura organizacyjna firmy • Miejsce pracodawcy w rankingach najlepszych pracodawców • Możliwości awansu • Stopień odpowiedzialności i decyzyjności na proponowanym stanowisku • Stabilność zatrudnienia • Forma zatrudnienia • Służbowy laptop i telefon z możliwością wykorzystania do celów prywatnych • Dofinansowanie do posiłków • Opieka prawna • Ubezpieczenie na życie

wie wszyscy respondenci (97 proc.) zdecydowali się rozważyć ofertę pracy otrzymaną od rekrutera. Świadczy to o tym, że wśród społeczeństwa wzrosła wiedza na temat usług firm rekrutacyjnych – specjaliści i menedżerowie wiedzą, że rekruterzy przedstawiają oferty wcześniej zweryfikowane, świetnie pasujące do profilu zawodowego danej osoby, co czyni je często bardziej atrakcyjnymi od przeciętnych ofert pojawiających się na rynku. Nie wymaga to także od kandydata prowadzenia żmudnych poszukiwań wśród tysięcy ofert pracy dostępnych w prasie i Internecie.

Co zaważy o przyjęciu nowej oferty pracy?

Dla specjalistów i menedżerów ważna jest wysokość wynagrodzenia. Prawie wszyscy respondenci (99 proc.) wskazują to kryterium jako istotne podczas rozważania oferty nowej pracy. Duże znaczenie (95 proc.) ma również stopień odpowiedzialności na proponowanym stanowisku. Jednak, choć są to czynniki istotne dla praktycznie wszystkich respondentów, nie oceniają ich jako najważniejsze. Najwyższy odsetek specjalistów i menedżerów jako bardzo ważne czynniki przy podejmowaniu decyzji o zmianie pracy wskazuje: stabilność zatrudnienia (46 proc.), styl zarządzania i kulturę organizacyjną (44 proc.), wysokość wynagrodzenia (43 proc.). Świadczy to o tym, że firma, która nie jest w stanie zaproponować bardzo

wysokiego wynagrodzenia, a jedynie średnie na danym stanowisku, jest w stanie przekonać kandydata do podjęcia pracy, jeśli gwarantuje bardzo dobrą atmosferę pracy, przelozonych, którzy są autorytetami dla pracowników, i cieszy się nieskazitelną opinią na rynku.

Warto pamiętać, że specjaliści i menedżerowie rozważają ofertę pracy, biorąc pod uwagę wszystkie oferowane warunki zatrudnienia. Większość z nich jest kluczowa i przeważyła na korzyść obecnej lub potencjalnej pracy. Badani oceniają ofertę pracy wielowymiarowo. Przygotowując więc ofertę pracy, nie należy zapominać o dołączeniu do niej pewnych benefitów. Do najważniejszych z nich należy opieka medyczna (ważna dla 83 proc. respondentów). Istotny jest również służbowy samochód z możliwością wykorzystywania do celów prywatnych oraz ubezpieczenie na życie (oba kryteria ważne dla 64 proc. respondentów). Projektując ofertę, warto zwrócić też uwagę na fakt, że motywatory są różne w zależności od płci. Kobiety są nieco bardziej wymagające przy rozpatrywaniu oferty nowej pracy niż mężczyźni i przywiązują większą wagę do proponowanych warunków zatrudnienia. Choć większość czynników jest tak samo istotna dla obu grup, dla kobiet ważniejsze są te związane z edukacją, prestiżem miejsca pracy, work-life balance.

Świadomie przygotowana oferta pracy, dostosowana do potrzeb kandydata, którego chcemy zatrudnić, znacząco zwiększa szansę na osią-

Badanie specjalistów i menedżerów

Badanie „Specjaliści i menedżerowie – poszukiwanie i zmiana pracy” przeprowadzone było metodą CAWI w terminie 4–12 października 2011 r. W badaniu udział wzięło 1986 respondentów z Polski, w tym 30 proc. kobiet i 70 proc. mężczyzn. 45 proc. respondentów to specjaliści, a 65 proc. – menedżerowie. Badanie było anonimowe. Pełny raport z badania znajduje się na stronie www.antal.pl.

Opis przypadku

Wideodermoskopowe monitorowanie znamion barwnikowych

■ lek. med. M. Słowińska¹ ■ lek. med. Ewa Piekarczyk¹ ■ dr n. med. M. Olszewska²
 ■ dr n. med. E. Kowalska-Olędzka¹ ■ dr hab. n. med. A. Nasierowska-Guttmejer³
 ■ prof. dr hab. med. L. Rudnicka¹

¹ Klinika Dermatologii CSK MSWiA w Warszawie

² Klinika Dermatologii AM w Warszawie

³ Zakład Patomorfologii CSK MSWiA w Warszawie

Kierownik Kliniki: Prof. dr hab. med. Lidia Rudnicka

Streszczenie

Badanie zwykłym ręcznym dermoskopem charakteryzuje się wysoką czułością i swoistością w diagnostyce zmian barwnikowych, jeśli przeprowadzane jest przez wykwalifikowanego lekarza. Istnieją jednak sytuacje, które wymagają bardziej wysublimowanych rozwiązań technicznych np: dermoskopii cyfrowej, czy też mapowania zmian skórnych na powierzchni całego ciała, w przypadkach, gdy mamy do czynienia z osobami z grupy wysokiego ryzyka zachorowalności na czerniaka lub bardzo wcześnie zaawansowanymi niecharakterystycznymi czerniakami. Wówczas odpowiednio prowadzony system kontroli w połączeniu z wykonywaną dokumentacją fotograficzną umożliwia właściwą kwalifikację pacjentów. W oparciu o własne doświadczenia i dane z piśmiennictwa w pracy przedstawiono proponowane zasady postępowania w przypadkach trudnych diagnostycznie.

Summary

Examination of skin lesions with a handle dermoscope conducted by an expert has been demonstrated to have a high sensitivity and specificity. In case of screening patients with a high risk of developing melanoma or suspicion of early incipient featureless melanoma, there is a need to use more sophisticated devices such as digital dermoscopy or body mapping with total body photography. In such situations rational control screening system with a full photography documentation help to make a correct decision about further monitoring or surgical excision. Based on our experience and available literature the paper presents suggested rules in difficult-to-diagnose skin lesions.

Wstęp

Czerniak skóry w około 25% przypadków powstaje na podłożu uprzednio istniejącego znamienia barwnikowego, a w 75% de novo. Stąd kontrola dermoskopowa zmian barwnikowych jest wskazana u każdego pacjenta, a szczególnej uwagi wymagają pacjenci z licznymi znamionami nabytymi, klasycznym i rodzinnym zespołem znamion atypowych oraz z pozytywnym wywiadem osobniczym lub rodzinnym w kierunku czerniaka¹. W zależności od możliwości technicznych, czasowych i zespołu lekarskiego kontrola zmian skórnych przebiega różnorodnie w różnych ośrodkach dermatologicz-

nych na świecie i jak dotychczas nie powstały zunifikowane algorytmy postępowania².

Jednym z najczęściej stosowanych sposobów kontroli znamion u pacjentów o populacyjnym ryzyku rozwoju czerniaka, jest metoda dwustopniowa. W pierwszym etapie wszystkie zmiany barwnikowe są najczęściej badane ręcznym dermoskopem. Następnie w drugim etapie zostaje wybrana grupa znamion o niecharakterystycznym lub atypowym (ale jeszcze nie sugerującym czerniaka) obrazie, którym wykonuje się dokumentację za pomocą cyfrowego dermoskopu (np. Fotofinder, MoleMax, Nevoscope) a następnie przeprowadza się badania kontrolne po około 3-6 mie-

Ryc. 1. Obraz kliniczny znamienia nr 1 i 2.

Ryc. 1a. Obraz dermoskopowy znamienia złożonego typu lentiginalnego uwidcznia asymetrię dwuosiową zarówno kształtu jak i struktur, nierównomiernie rozmieszczone kulki i globulki barwnika oraz obecność regresji o typie ziaren pieprzu powiększenie (30x).

siącach, porównując z dotychczasowymi zdjęciami. Zależnie od stwierdzonych różnic obu obrazów podejmowana jest dalsza decyzja o obserwacji i kontroli lub też usunięciu chirurgicznym. Zmiany barwnikowe budzące podejrzenie transformacji nowotworowej są niezwłocznie usuwane chirurgicznie. W niektórych ośrodkach u pacjentów z grup wysokiego ryzyka standardowo wykonuje się mapowanie całej powierzchni ciała za pomocą cyfrowego aparatu fotograficznego, a następnie zdjęcia eksportuje do odpowiedniego oprogramowania dostępnego w większości cyfrowych dermoskopów, po czym wykonuje się dokumentację makroskopową i cyfrową dermoskopową każdej zmiany barwnikowej. W trakcie kolejnych kontroli (co 3-6 miesięcy) systematycznie powtarza się zarówno mapowanie jak i dokumentację z dermoskopii cyfrowej i porównuje z dotychczasową dokumentacją. Ta ostatnia forma badania umożliwia nie tylko obserwację ewolucji znamion ale dodatkowo obiektywnie wykazuje powstawanie nowych zmian barwnikowych³.

Kittler i wsp.³ na grupie 1862 znamion barwnikowych poddanych cyfrowej kontroli dermoskopowej trwającej średnio 12,6 miesiąca wykazali, iż około 4% (75) z nich wykazywała w trakcie obserwacji zmiany mogące sugerować powstanie bardzo wcześnie zaawansowanego czerniaka: powiększała się, zmieniała swój kształt, kolor, miała cechy regresji. Z tego też powodu wybrane zmiany skórne zostały usunięte chirurgicznie, a badanie histopatologiczne wykazało obecność wśród nich 8 czerniaków (stanowiły 10,6% usuniętych zmian). Autorzy zaobserwowali, że w przeciwieństwie do znamion zwykłych nabytych i atypowych zachodzące zmiany w przypadku czerniaków miały charakter asymetryczny. Ponadto stwierdzono, że około 80% zmieniających się łagodnych znamion występowało u osób po-

niżej 20 roku życia i wykazywało obecność na obrzeżu zmiany obręczy kuleczek barwnikowych stopniowo ekscentrycznie powiększających się⁴. Z kolei Banks i wsp.⁵ dowiedli na podstawie badania pacjentów z grupy ryzyka, iż w sposób istotny statystycznie stwierdza się, iż: znamiona barwnikowe są strukturami dynamicznymi, a tylko niewielką grupę wśród znamion nowopowstających lub zmieniających się stanowią czerniaki. Dalej wykazali, że u pacjentów poniżej 50 roku życia rzadziej wśród zmieniających się lub powstających zmian barwnikowych stwierdza się czerniaki w porównaniu z analogicznymi zmianami u osób powyżej 50 roku życia.

Carli i wsp.⁶ w oparciu o randomizowane badanie przeprowadzone na grupie 938 pacjentów wykazali, iż: badanie dermoskopowe w stosunku do badania klinicznego istotnie zmniejsza liczbę niepotrzebnie usuwanych łagodnych znamion barwnikowych. Badania kontrolne za pomocą dermoskopu cyfrowego i archiwizowanie obrazu umożliwiło dalszą selekcję znamion skierowanych do usunięcia. Z kolei Haenssle i wsp.⁷ na podstawie prospektywnego badania przeprowadzonego w grupie 530 pacjentów z zespołem znamion atypowych rodzinnym i klasycznym oraz rodzinnie występującymi licznymi czerniakami, u których kontrolowano przez średnio 32 miesiące 7001 atypowych znamion wykazali, iż: kontrola przy pomocy cyfrowego dermoskopu zwiększa czułość badania zwykłym świetlnym dermoskopem i umożliwiła tym samym rozpoznanie większej liczby wczesnych czerniaków (o około 34%); dermoskopia cyfrowa jest szczególnie przydatna dla długotrwałej kontroli pacjentów z grupy ryzyka. Dodatkowo autorzy stwierdzili, iż parametry techniczne cyfrowej dermoskopii prowadzą także do nieznacznie większej ilości usuwania atypowych znamion, które wykazują dyskretne zmiany sugerujące czer-

Arkadiusz Stajszczak
Bożena Wujec

COACHING REVIEW 1/2011 (3) s. 102-116
ISSN: 2081-7029

POMIAR EFEKTYWNOŚCI PROJEKTÓW ROZWOJU KADR W PRZEDSIĘBIORSTWACH. PERSPEKTYWA FINANSOWA

ABSTRAKT

Niniejszy artykuł stanowi głos w dyskusji nad finansową wyceną działań rozwojowych dla pracowników. Autorzy stawiają szereg pytań, m.in. dotyczących tego, czy projekty rozwoju pracowników powinny być ujmowane w sprawozdaniach finansowych jako koszt czy inwestycja, kiedy są one opłacalne i jak mierzyć ich efektywność. Następnie omawiają dwa modele określające efektywności działań rozwojowych – D.L. Kirckpatricka oraz J.J. Phillipsa. Artykuł wieńczy sprawozdanie z oceny efektywności programu rozwoju pracowników przeprowadzony ww. metodami.

Słowa kluczowe

efektywność szkoleń, ROI w szkoleniach, wartość coachingu

Rozwój zasobów ludzkich w przedsiębiorstwie należy do ważnych tematów, zarówno dla badaczy, jak i dla praktyków biznesu. W ostatnich latach obszar ten zyskał jeszcze na znaczeniu dzięki powiązaniu go z tematyką konkurencyjności przedsiębiorstw. Właśnie z powodu wpływu zasobów ludzkich w przedsiębiorstwie na jego konkurencyjność pomiar efektywności projektów rozwoju kadr staje się obecnie bardzo istotną kwestią.

Celem niniejszego artykułu jest podjęcie ważnej z punktu widzenia finansów dyskusji o klasyfikacji wydatków na rozwój kadr w przedsiębiorstwach. Przez projekty

rozwojowe należy tu rozumieć szkolenia, coaching oraz mentoring. Szkolenia biznesowe są działaniami edukacyjnymi nakierowanymi na podniesienie określonych kompetencji grupy pracowników. Coaching i mentoring¹ są natomiast metodami wspomaganego pojedynczych pracowników w ich rozwoju osobistym i zawodowym. Dlaczego kwestia finansowania tych działań jest ważna? W zależności od zakresu i tematyki koszt szkolenia pracownika stanowi znaczący wydatek dla firmy. Koszt coachingu czy mentoringu jest już na tyle wysoki, że mogą nim być objęci tylko kluczowi pracownicy. Na rynku europejskim i światowym koszty coachingu są niebagatelne i coraz częściej łączą się z tzw. *success fee*. Stąd też wielu finansistów zadaje sobie (i dyrektorom HR) pytanie o zasadność takich wydatków.

Właśnie w związku z wydatkami przeznaczonymi na rozwój pracowników, zarówno z perspektywy finansów, jak i zasobów ludzkich, autorzy poszukują odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Kiedy pieniądze wydane na projekty rozwojowe (szkolenia, coaching, mentoring) można traktować jako inwestycje, a kiedy są one kosztem?
2. Kiedy takie projekty rozwojowe mają sens w wymiarze czysto finansowym?
3. Jak mierzyć ich efektywność?

Dla udzielenia odpowiedzi pomocne jest zrozumienie podstawowych zagadnień z obu wyżej wymienionych dyscyplin. Kolejno omówione zostaną: kapitał ludzki, inwestycje i koszty, pomiar efektywności, czas zwrotu, stopa zwrotu, ROI.

ROZWÓJ PRACOWNIKÓW – KOSZT CZY INWESTYCJA

Kapitał ludzki organizacji obejmuje ogół specyficznych cech i właściwości ucieleśnionych w pracownikach (wiedza, umiejętności, zdolności, motywacja), które mają określoną wartość oraz stanowią źródło przyszłych dochodów zarówno dla pracownika, który jest właścicielem kapitału ludzkiego, jak i dla organizacji korzystającej na określonych warunkach z tegoż kapitału (Król, Ludwiczynski 2006: 97). Kapitał ludzki jest częścią kapitału intelektualnego firmy i stanowi część wartości rynkowej firmy. Jest aktywem niematerialnym, które bardzo często decyduje o przewadze konkurencyjnej firmy. Szybki rozwój technologiczny i wzrost znaczenia wkładu intelektualnego pracowników w wyniki firm prowadzą do konieczności pomiaru kapitału intelektualnego. Pojawiają się też propozycje uwzględnienia aktywów intelektualnych w bilansach przedsiębiorstw (Dobija 2003: 11). Powstaje pytanie, czy kapitał intelektualny mierzyć, czy raczej pozostawić to pojęcie jako metaforę (ibidem). Jeżeli przyjmemy, że należy go mierzyć, to następne pytanie będzie dotyczyło tego, jak to

¹ Marciniak (2009: 19) podaje przegląd definicji coachingu.

Przemysław Buczek

Budowa urządzeń i obiektów elektrowni biogazowej służącej odzyskiwaniu i unieszkodliwianiu odpadów jako cel publiczny

Zawarty w art. 6 ustawy z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami katalog celów publicznych ma charakter wyczerpujący i niepodlegający interpretacji rozszerzającej. W przypadku budowy obiektów i urządzeń służących do wytwarzania energii elektrycznej z odpadów podstawowym celem realizacji takiej inwestycji będzie wytwarzanie energii, nie zaś odzysk i unieszkodliwianie odpadów. Autor zwraca uwagę, że odpowiednie wskazanie i udowodnienie, że głównym celem planowanej inwestycji będzie odzyskiwanie i unieszkodliwianie odpadów, może prowadzić do uznania jej za inwestycję celu publicznego.

Rozpoczynając, warto przytoczyć definicję inwestycji celu publicznego, która znajduje się w art. 2 pkt 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹. Pod pojęciem celu publicznego należy rozumieć „działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), a także krajowym (obejmującym również inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne), bez względu na status podmiotu podejmującego te działania oraz źródła ich finansowania, stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami²”.

Ustawodawca, formułując treść powyższego przepisu, dał stosunkowo dużą dowolność w takich kwestiach, jak rodzaj podmiotu prowadzącego inwestycję, zasięg oddziaływania inwestycji oraz sposób finansowania inwestycji. Jednak warunkiem uznania inwestycji za inwestycję celu publicznego jest precyzyjne określenie celu planowanej in-

westycji. Tylko inwestycja, której cel znajduje się w katalogu celów publicznych określonym w art. 6 pkt 1–9 u.g.n. lub stosownie do art. 6 pkt 10 u.g.n. został określony w innej ustawie, może zostać uznana za inwestycję celu publicznego.

1. Cel publiczny według ustawy o gospodarce nieruchomościami

Warto podkreślić, że zawarty w art. 6 u.g.n. katalog celów publicznych ma charakter wyczerpujący i niepodlegający interpretacji rozszerzającej. Natomiast inne cele publiczne określone w odrębnych ustawach muszą być wyraźnie określone jako cele publiczne. Potwierdza to orzecznictwo sądów administracyjnych³.

Zgodnie z brzmieniem art. 6 u.g.n. celem publicznym jest m.in.:

- budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń (art. 6 pkt 2 u.g.n.),

- budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania (art. 6 pkt 3 u.g.n.),
- budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego (art. 6 pkt 4 u.g.n.).

2. Lokalizowanie obiektów i urządzeń mających na celu wytwarzanie energii elektrycznej w świetle obowiązujących przepisów prawa

Stosownie do przepisu art. 4 ust. 1 u.p.z.p., co do zasady, ustalenie przeznaczenia terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu, w tym przeznaczenie określonego obszaru pod inwestycję mające na celu wytwarzanie energii elektrycznej, następuje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Trzeba zauważyć, że przepis art. 15 ust. 3 pkt 3a u.p.z.p. stanowi, iż w projekcie planu miejscowego określa się granice terenów pod budowę urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW oraz granice ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie, zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu oraz występowaniem znaczącego oddziaływania tych urządzeń na środowisko. Jeżeli na obszarze gminy przewiduje się wyznaczenie obszarów, na których będą rozmieszczone ww. urządzenia, to według art. 10 ust. 2a u.p.z.p. musi to nastąpić w ramach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Natomiast zgodnie z brzmieniem art. 4 ust. 2 u.p.z.p. w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji administracyjnej wydawanej przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), przy czym:

- 1) lokalizację inwestycji celu publicznego ustala się w drodze decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- 2) sposób zagospodarowania terenu i warunki zabudowy dla innych inwestycji ustala się w drodze decyzji o warunkach zabudowy.

Z prowadzonego przez Ministra Infrastruktury monitoringu stanu planowania przestrzennego w gminach wynika, że w Polsce pod koniec 2007 r.⁴ miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego posiadały 2192 gminy, ale dotyczyły one tylko 24,2% powierzchni kraju. W trakcie sporządzania były natomiast plany miejscowe dotyczące 6,3% powierzchni kraju. Jednocześnie występuje duże zróżnicowanie pokrycia planistycznego w gminach, np. województwo dolnośląskie posiada plany dla 44,6% powierzchni województwa, województwo lubelskie – 59,3%, województwo małopolskie – 60,1%, województwo śląskie – 53,7%, natomiast województwo kujawsko-pomorskie – 2,4%, województwo lubuskie – 3,0%, a województwo podkarpackie – 6,8%. Z powyższych danych wynika zatem, że wyjąwszy przypadki stosowania „specustaw”⁵, większość inwestycji w Polsce jest lokalizowa-

⁴ Na podstawie danych powierzonych przez Ministerstwo Infrastruktury do opracowania Polskiej Akademii Nauk Instytutowi Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego; zob. P. Śleszyński (red.), *Raport o stanie i uwarunkowaniach prac planistycznych w gminach na koniec 2007 roku*, Warszawa 2008, www.iis.uz.zgora.pl.

⁵ Tzw. specustawy to:

– ustawa z 10.04.2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r. Nr 193, poz. 1194 ze zm.),
– ustawa z 28.03.2003 r. o transporcie kolejowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 16, poz. 94 ze zm.),
– ustawa z 7.09.2007 r. o przygotowaniu finałowego turnieju Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012 (Dz. U. Nr 173, poz. 1219 ze zm.),

¹ Ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 ze zm.), dalej: u.p.z.p.

² Ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.), dalej: u.g.n.

³ Zob. wyrok WSA w Warszawie z 9.11.2009 r. (IV SA/Wa 1256/09), LEX nr 589431.

System Kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska

NAZWA DOKUMENTU

Lista kontrolna dla branży obejmującej produkcję lub przetwórstwo produktów spożywczych z surowych produktów roślinnych o zdolności produkcyjnej ponad 300 ton wyrobów gotowych na dobę (browary, gorzelnie)

Sygnatura dokumentu: 3.2.1.3.

Wersja 0.01, 27.10.2008

1. Wstęp

W celu poprawy efektywności i ujednolicenia w skali kraju działań kontrolnych Inspekcji Ochrony Środowiska, w oparciu o doświadczenia norweskie tworzone są listy pytań kontrolnych. Lista kontrolna w formie ankiety stanowić będzie ważne narzędzie wspomagające pracę inspektora.

Ankieta powinna mieć jak najprostszą formę i zawierać najbardziej istotne z punktu widzenia kontroli informacje w formie pytań i odpowiedzi w miarę możliwości sprowadzające się do odpowiedzi „Tak” lub „Nie”. Lista kontrolna nie jest obowiązującym dokumentem prawnym. Ma ona w sposób prosty i przejrzysty umożliwić wprowadzenie informacji istotnych dla potrzeb kontroli. Nie jest też listą zamkniętą, służyć ma kontrolującemu inspektorowi jako podstawa do modyfikacji zależnie od celu i charakteru kontroli, warunków lokalnych oraz rodzaju prowadzonej działalności.

Lista kontrolna została opracowana z wykorzystaniem przykładów opracowanych w ramach Projektu dwóch list pytań kontrolnych dla oczyszczalni ścieków oraz dla chowu lub hodowli zwierząt.

Niniejsze opracowanie obejmuje listę pytań kontrolnych dla instalacji do produkcji lub przetwórstwa produktów spożywczych z surowych produktów roślinnych o zdolności produkcyjnej powyżej 300 ton wyrobów gotowych na dobę.

W tej kategorii mieszczą się m.in. gorzelnie, browary, cukrownie, olejarnie oraz zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego. Skala oddziaływania na środowisko tych zakładów jest znacząca, bowiem obejmuje m.in. gospodarkę wodno ściekową, emisję do powietrza oraz wytwarzanie i odzysk odpadów.

System Kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska

NAZWA DOKUMENTU

Lista kontrolna dla branży obejmującej produkcję lub przetwórstwo produktów spożywczych z surowych produktów roślinnych o zdolności produkcyjnej ponad 300 ton wyrobów gotowych na dobę (browary, gorzelnie)

Sygnatura dokumentu: 3.2.1.3.

Wersja 0.01, 27.10.2008

2. Dane identyfikacyjne

2.1. Identyfikacja kontrolowanego podmiotu

Nazwa i adres zakładu:

NIP:

Regon:

PKD/EKD:

Telefon, fax, e-mail:

Rejestracja działalności:

Rodzaj produkcji (cukrownia, gorzelnia, browar, olejarnia itp.):

Posiadane certyfikaty (np., ISO, EMAS):

Nazwiska osób reprezentujących podmiot:

Nazwiska osób udzielających informacji:

Czy w zakładzie została wydzielony dział ochrony środowiska (nazwiska osób):

2.2. Identyfikacja rodzaju działalności

Rodzaj produkcji;

– produkcja cukru,

– produkcja spirytusu (gorzelnie),

– produkcja wyrobów alkoholowych (browary),

– produkcja olejów jadalnych,

– produkcja margaryny,

– inne.

Termin rozpoczęcia działalności:

Czy miały miejsce istotne zmiany w prowadzonej działalności:

– zmiana sposobu użytkowania,

– zmiana profilu produkcji,

– modernizacja,

– rozbudowa,

TAK NIE UWAGI

Czynniki wpływające na zachowanie organizacyjne

Na działania, reakcje i interakcje między osobami będące zachowaniami organizacyjnymi wpływają następujące czynniki.

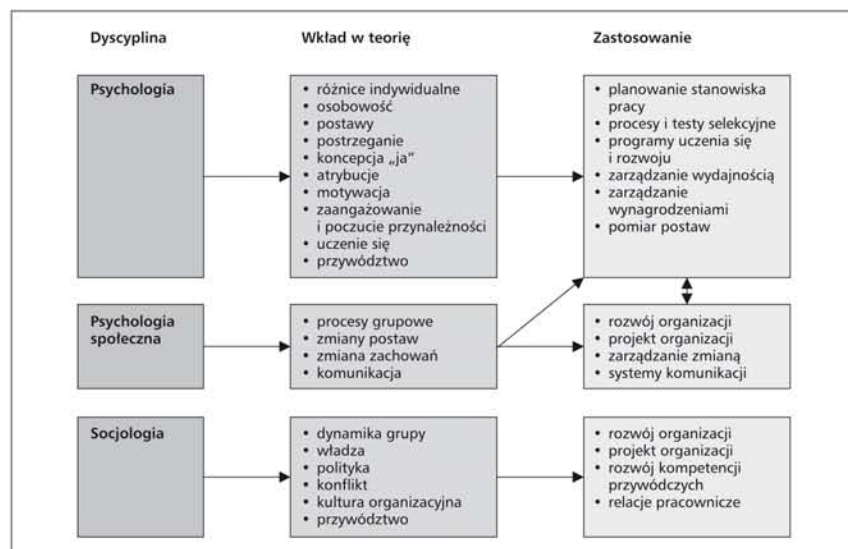
Czynniki wpływające na zachowanie organizacyjne

- cechy pracowników – różnice indywidualne, postawy, osobowości, kompetencje, nastawienie oraz role,
- źródła motywacji,
- zaangażowanie,
- poczucie przynależności do organizacji,
- sposób funkcjonowania organizacji,
- kultura organizacyjna.

Źródła i zastosowania teorii zachowania organizacyjnego

Ilustracja 17.1 podsumowuje, w jaki sposób każda z głównych dyscyplin zachowania organizacyjnego przyczynia się przede wszystkim do rozwoju różnych aspektów teorii zachowania organizacyjnego, co z kolei wpływa na praktyki ZZL.

Ilustracja 17.1. Źródła i zastosowania teorii zachowania organizacyjnego

Znaczenie teorii zachowania organizacyjnego

Wszyscy kierownicy i specjaliści HR wpływają na zachowania w taki sposób, aby zaspokajały one potrzeby biznesowe. Istotne jest zatem zrozumienie procesów i umiejętności organizacyjnych w analizie i diagnozie zachowania organizacyjnego. Jak napisali Nadler i Tushman:

Kierownik musi zrozumieć wzorce zachowań obserwowane w celu przewidzenia kierunku, w jakim rozwinie się zachowanie (szczególnie w świetle działań kierowniczych), a także wykonać tę wiedzę w celu kontrolowania zachowania z biegiem czasu. Skuteczne zarządzanie wymaga, aby kierownik był w stanie zdiagnozować system, w którym pracuje¹¹.

Istota zachowania organizacyjnego – podsumowanie

Cechy zachowania organizacyjnego

- Sposób myślenia o jednostkach, grupach i organizacji.
- Dziedzina wielodyscyplinarna – wykorzystuje zasady, modele, teorie i metody z innych dyscyplin.
- Wyraźne humanistyczne nastawienie – najistotniejsi są ludzie i ich postawy, postrzeganie, zdolności uczenia się, odczucia i cele.
- Zorientowanie na wyniki – zajmowanie się czynnikami wpływającymi na wydajność oraz sposobami jej doskonalenia.
- Zastosowanie metody naukowej jest istotne w badaniu zmiennych i ich powiązań.
- Zorientowanie na zastosowania pod kątem dostarczenia przydatnych odpowiedzi na pytania związane z zarządzaniem organizacjami.

Czynniki wpływające na zachowanie organizacyjne

- Cechy osób w pracy – różnice indywidualne, postawy, osobowość, kompetencje, nastawienie oraz role, które osoby te odgrywają.
- Źródła motywacji.
- Proces zaangażowania pracownika.
- Poczucie przynależności.
- Sposób funkcjonowania organizacji.
- Kultura organizacyjna.

Źródła i zastosowania teorii zachowania organizacyjnego

Źródła te obejmują psychologię, psychologię społeczną oraz socjologię. Ich wkład wiąże się ze zrozumieniem różnic indywidualnych, przywództwa, procesów grupowych i pojęć takich, jak motywacja, zaangażowanie i poczucie przynależności. Zastosowania obejmują wszystkie aspekty zarządzania kapitałem ludzkim i rozwoju.

Znaczenie teorii zachowania organizacyjnego

Wszyscy kierownicy i specjaliści HR wpływają na zachowania w taki sposób, aby zaspokajały potrzeby biznesowe. Dlatego istotne jest zrozumienie procesów organizacyjnych i umiejętność analizy oraz diagnozowania zachowania organizacyjnego.

¹¹ D.A. Nadler, M.L. Tushman, *A congruence model for diagnosing organizational behaviour*, w: R.H. Miles (red.), *Resource Book in Macro-organizational Behaviour*, Goodyear Publishing, Santa Monica 1980.

444. ODP. A | Zgodnie z art. 256 § 3 k.k. przewiduje, że nie popełnia przestępstwa osoba, która dopuściła się czynu zabronionego z art. 256 § 2 k.k. (m.in. sprowadzanie, posiadanie itp.) symboli faszystowskich, jeśli dopuściła się tego w ramach działalności artystycznej, kolekcjonerskiej, edukacyjnej lub naukowej. W niniejszym stanie faktycznym Adam W. nie działa w celu propagowania faszyzmu, lecz jego zachowanie ma cel artystyczny i kolekcjonerski.

Por. art. 256 § 3 k.k.; Z. Cwiakalski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Zoll, tom II, wyd. II, Warszawa 2008, s. 1176 i teza 7; E. Pływaczewski, E. Pływaczewski, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Wąsek, tom II, wyd. IV, Warszawa 2010, s. 491 i teza 24.

445. ODP. C | Kierowanie grupą przestępczą może polegać także na tym, iż jeden z członków tej grupy został „oddelegowany” do wykonywania fragmentu działalności grupy, jeśli towarzyszy temu możliwość kontroli nad innymi członkami grupy (podporządkowanymi tej osobie w wykonaniu danego fragmentu działalności). Adam W. może odpowiadać za kierowanie grupą za te fragmenty, gdy rzeczywiście kierował fragmentem działalności grupy, a za branie udziału za te fragmenty, jakie nie spełniają znamienia kierowania.

Por. Z. Cwiakalski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Zoll, tom II, wyd. II, Warszawa 2008, s. 1188–1189 i teza 12 i 14; E. Pływaczewski, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Wąsek, tom II, wyd. IV, Warszawa 2010, s. 507 i teza 33.

446. ODP. B, C | Kierowanie grupą przestępczą może polegać także na tym, iż jeden z członków tej grupy został „oddelegowany” do wykonywania fragmentu działalności grupy, jeśli towarzyszy temu możliwość kontroli nad innymi członkami grupy (podporządkowanymi tej osobie w wykonaniu danego fragmentu działalności).

Por. Z. Cwiakalski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Zoll, tom II, wyd. II, Warszawa 2008, s. 1188–1189 i teza 12 i 14; E. Pływaczewski, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Wąsek, tom II, wyd. IV, Warszawa 2010, s. 507 i teza 33.

447. ODP. D | Art. 259 przewiduje precyzyjnie przesłanki niepodlegania karze. Zatem nie podlega karze, kto dobrowolnie odstąpił od udziału w grupie albo związku i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego.

Por. art. 259 k.k.

448. ODP. D | Branie udziału w grupie przestępczej w rozumieniu art. 258 k.k. oznacza przedsięwzięcie jakiegokolwiek czynności wyrażającej wolę uczestnictwa w grupie. Nie jest konieczne popełnianie innych przestępstw razem z innymi członkami grupy. Nie jest także konieczne formalne uznanie członkostwa w takiej grupie.

Por. Z. Cwiakalski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Zoll, tom II, wyd. II, Warszawa 2008, s. 1187–1188 i teza 7–14; E. Pływaczewski, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Wąsek, tom II, wyd. IV, Warszawa 2010, s. 503 i teza 19.

449. Aby osoba odpowiadała karnie za branie udziału w grupie przestępczej lub związku mającym na celu popełnianie przestępstw o charakterze zbrojnym w rozumieniu art. 258 k.k. musi:

- A) brać udział w grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa, które używają broni lub w celu jej użycia takową gromadzą
- B) używać broni podczas popełniania przestępstw w jej (jego) ramach
- C) mieć świadomość faktu, że inni jej (jego) członkowie posiadają broń i akceptować ten stan
- D) wszystkie powyższe odpowiedzi są prawidłowe

450. Adam W. otrzymał od swojego dziadka egzemplarz karabinu kałasznikow. Adam W. postanowił wygiąć lufę w lewo o kilka stopni, co jak sądził, na podstawie lektury czasopism wojskowych – pozbawi karabin właściwości broni palnej. W tej sytuacji:

- A) wygięcie lufy nie spowodowało utraty przez karabin właściwości broni palnej
- B) Adam W. działał w błędzie co do znamienia typu czynu zabronionego z art. 263 § 1 k.k.
- C) Adam W. nie odpowie karnie z art. 263 § 1 k.k. o ile celność lub zasięg karabinu zostanie zmniejszony poniżej norm przewidzianych dla tego modelu
- D) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

451. Adamowi W., obywatelowi Gwatemali, postawiono zarzut posiadania broni bez zezwolenia z art. 263 § 2 k.k.. Adam W. wyjaśnił, że nie miał pojęcia, iż w Polsce do posiadania broni jest wymagana jakakolwiek forma pozwolenia. Sytuację tą można rozpatrywać w kategorii:

- A) błędu co do bezprawności
- B) błędu co do znamion typu czynu zabronionego
- C) błędu co do okoliczności wyłączającej bezprawność
- D) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

452. Adamowi W., obywatelowi Gwatemali postawiono zarzut posiadania broni bez zezwolenia z art. 263 § 2 k.k. Adam W. wyjaśnił, że nie miał pojęcia, iż zezwolenie zostało wydane na czas określony, który już upłynął. Sytuację tą można rozpatrywać w kategorii:

- A) błędu co do bezprawności
- B) błędu co do znamion typu czynu zabronionego
- C) błędu co do okoliczności wyłączającej bezprawność
- D) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

453. Posiadanie bez wymaganego zezwolenia pistoletu wraz z załadowanym magazynkiem naboju (art. 263 § 2 k.k.) stanowi:

- A) dwa czyny – posiadania broni oraz posiadania amunicji, ale jedno przestępstwo
- B) dwa przestępstwa – posiadania broni i posiadania amunicji, ale jeden czyn
- C) jeden czyn stanowiący jedno przestępstwo
- D) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawidłowa

Seria Moby Blue

Klimatyzatory przenośne marki **BLAUPUNKT**

Aircons & Solar

KLASA A

BAC-PO-0009-A02X
● EER 2,60

BAC-PO-H1009-A02D
● EER 2,61
● COP 2,60

BAC-PO-H1312-A02D
● EER 2,61
● COP 2,60

BAC-PO-H1009-A02D

Specyfikacja techniczna

	BAC-PO-H1312-A02D	BAC-PO-H1009-A02D	BAC-PO-0009-A02X
Funkcja	Chłodzenie, Grzanie, Osuszanie, Wentylacja	Chłodzenie, Grzanie, Osuszanie, Wentylacja	Chłodzenie, Wentylacja
Kolor	Biały	Srebrny panel przedni	Biały
Zasilanie sieciowe	220-240V, 50Hz	220-240V, 50Hz	220-240V, 50Hz
Wydajność chłodzenia	Btu/h 12000	9000	9000
Wydajność grzania	Btu/h 13000	10000	Nie dotyczy
Znamionowa wydajność chłodnicza mocowo-prądowa	W/A 1300/5.9	900	1050/4.5
Znamionowa wydajność grzewcza mocowo-prądowa	W/A 1300	950	Nie dotyczy
EER – Wskaźnik efektywności energetycznej chłodniczej (R410a)	W/W 2,61	2,61	2,6
COP – Wskaźnik efektywności energetycznej cieplnej (R410a)	W/W 2,6	2,6	Nie dotyczy
Czynnik chłodniczy	g R410a	R410a	R410a
Usuwanie wilgoci (35, RH 80%)	L/H 2,6	2,6	Nie dotyczy
Przepływ powietrza	m ³ /h 420	380	350
Poziom hałasu	Wysoki dB(A) 50 Średni dB(A) 48 Niski dB(A) 46	50 48 46	50 48 46
24-godzinny programator czasowy	✓	✓	Opcjonalny
Ruchome żaluzje pionowe	✓	✓	Opcjonalny
Funkcja informacji	Wyświetlacz LCD	Wyświetlacz LCD	Mechaniczna kontrola
Wymiary urządzenia szer. x wys. x głęb.	mm 500 x 840 x 350	330 x 840 x 470	370 x 750 x 300
Wymiary opakowania szer. x wys. x głęb.	mm 695 x 878 x 395	390 x 870 x 530	570 x 880 x 350
Waga netto/waga brutto	kg 33/38	32/39	22/27
Zalecana powierzchnia pomieszczenia	m ² 18-25	14-20	10-15

Unikalne cechy

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea nonsers.

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea nonsers.

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea nonsers.

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea nonsers.

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea as nonsers.

Nazwa właściwości

Omniam at. Utest, ut etur rehende bitiant int ut ad ma quo doluptia et quasperit quam excerumqui optaspe disquassum ressiit orepella dolenimus alique la dolenim sin net vitiatur? Iciet utem facium inus, samus aut modi occus doluptatis ea nonsers.

I

- ibidem:** tamże, w tym samym miejscu
- id est:** to jest
- id quod interest:** to, co stanowi różnicę; cała szkoda, jaką poniósł wierzyciel, obejmująca straty rzeczywiste i utracony zysk
- idem:** ten sam, to samo
- ignominia, ae:** hańba, niesława
- ignorantia, ae:** nieświadomość, nieznajomość, niewiedza; por. **error**; sentencje nr 67, 95 i 96
- **iuris:** nieznajomość prawa; por. **error iuris**; **ius**
- illegitimus, a, um:** nieprawny, sprzeczny z prawem; z nieprawego łoża
- illicitus, a, um:** niedozwolony, zabroniony; por. **collegium**
- imaginarius, a, um:** rzekomy, pozorny, wyobrażony
- immissio, onis (plur. immissiones):** wpuszczenie, wpływ (np. z sąsiedniej nieruchomości); por. **immissja**
- immobilia, um:** nieruchomości, majątek nieruchomy; por. **res immobilis**
- immunitas, atis:** zwolnienie od obciążeń, przywilej; por. **immunitet**
- impedimentum, i (plur. impedimenta):** przeszkoda, trudność
- **matrimonii:** przeszkody do zawarcia małżeństwa; por. **matrimonium**
- impensae:** wydatki, nakłady
- **necessariae:** nakłady konieczne
- **utiles:** nakłady użyteczne
- **voluptariae:** nakłady zbyt-kowne
- imperativus, a, um:** rozkazujący; por. **imperatywny**
- imperfectus, a, um:** niedoskonały, niedokonany, niepełny; por. **lex (leges) imperfecta (ae)**

- imperitia, ae:** brak doświadczenia, nieumiejętność; por. sentencja nr 97
- imperium, ii:** rozkaz, władza rozkazywania, władza w państwie, państwo, rządy; por. **arcana imperii**
- impossibilis, e:** niemożliwy, niezdatny; por. **condicio**; sentencja nr 98
- imprimatur:** niech się drukuje; pozwolenie na drukowanie
- impunitas, atis:** bezkarność; por. sentencja nr 255
- in absentia:** podczas nieobecności; por. **absentia**
- in abstracto:** w pojęciu oderwanym, w oderwaniu, w ogólności; por. **abstraho**; **culpa levis in abstracto**
- in articulo mortis:** w obliczu bliskiej śmierci; por. **in periculo mortis**; **mors**
- in concreto:** w danym przypadku, w istocie; w konkretnej, określonej sytuacji
- in continuo:** nieprzerwanie, jednym ciągiem; por. **continuus**
- in contumaciam:** wyrok wydany zaocznie (z powodu uporczywego niestawienia pozwanego); por. **contumacia**
- in corpore:** w całości, wszyscy; por. **corpus**
- in dorso:** na grzbiecie, na odwrotnej stronie (dokumentu)
- in dubio:** w razie wątpliwości; por. **dubium**; sentencje nr 103, 104 i 105
- in effigie:** na obrazie; symboliczne wykonanie kary na wizerunku osoby skazanej
- in extenso:** w całości, w całej rozciągłości, w pełnym brzmieniu
- in extremis:** w ostateczności, w krańcowej sytuacji, u schyłku życia
- in fine:** na końcu; por. **finis**
- in flagranti:** na gorącym uczynku
- in fraudem legis:** w celu obejścia ustawy; por. **fraus**; **lex**; sentencja nr 40
- in futuro:** na przyszłość, w przyszłości; por. **futurus**

ZASKARŻANIE UCHWAŁ RAD NADZORCZYCH SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

Zbigniew Kwaśniewski

Zakres przedmiotowy zainteresowań naukowych Pana Profesora Józefa Okolskiego jest bardzo szeroki, ale znacząca jego część obejmuje także problematykę podmiotów występujących w profesjonalnym obrocie gospodarczym i zasad ich funkcjonowania. W minionych warunkach ustrojowych były to m.in. tzw. jednostki gospodarki uspołecznionej funkcjonujące w ówczesnej gospodarce planowej. Natomiast od chwili transformacji ustrojowej zakresem szczególnych zainteresowań Pana Profesora Józefa Okolskiego są spółki handlowe, a wśród nich zwłaszcza spółki kapitałowe, którym dostojny jubilat poświęcił wiele również i współautorskich publikacji z udziałem szerokiego kręgu wychowanków, a zarazem współpracowników, kierowanej katedry.

Truizmem jest stwierdzenie, że funkcjonujące w polskim systemie prawnym spółki kapitałowe, a więc spółka z o.o. i spółka akcyjna, są osobami prawnymi, których – z mocy art. 35 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.) – powstanie, ustrój i ustanie określają właściwe przepisy, a wśród nich zwłaszcza przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.). W wypadkach i w zakresie przewidzianych w przepisach k.s.h. organizację i sposób działania spółki akcyjnej reguluje także jej statut. Wymienione obie kategorie spółek kapitałowych, jako osoby prawne, działają z mocy art. 38 k.c. przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie, a w odniesieniu do spółek akcyjnych – także i w opartym na niej statucie. Organami spółki z o.o. są zarząd, rada nadzorcza i komisja rewizyjna stosownie do postanowień umowy spółki (art. 213 k.s.h.), oraz zgromadzenie wspólników, natomiast organami spółki akcyjnej są zarząd, rada nadzorcza oraz walne zgromadzenie. Sposobem działania m.in. rad nadzorczych zarówno spółek z o.o., jak i spółek akcyjnych jest prawidłowe podejmowanie uchwał, a więc z zachowaniem przewidzianych prawem wymogów (art. 222 § 1 i art. 388 § 1 k.s.h.). Tymczasem kodeks spółek handlowych nie wypowiada się na temat wadliwych uchwał rady nadzorczej i nie zawiera przepisów dopuszczających wnoszenie środków prawnych przeciwko takim uchwałom¹, w przeciwieństwie do uchwał zgromadzeń wspólników i uchwał walnych zgromadzeń. Jeszcze pod rządami przepisów rozporządzenia

Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.) uchwały ostatnio wymienionych organów spółek kapitałowych podlegały zaskarżeniu powództwem o ich unieważnienie (art. 240 § 1 oraz art. 413 i 414 k.h.) przy braku przepisów k.h. pozwalających na zaskarżanie rad nadzorczych tychże spółek.

W obecnym stanie prawnym ustawodawca utrzymał w przepisach k.s.h. regulację prawną służącą zaskarżaniu uchwał zgromadzeń wspólników i uchwał walnych zgromadzeń z tą modyfikacją – w stosunku do przepisów k.h. – że przewidział w miejsce dotychczas jednego dwa powództwa, a mianowicie powództwo o uchylenie uchwały (art. 249 i 422 k.s.h.) oraz powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały (art. 252 i 425 k.s.h.), różnicując materialnoprawne przesłanki uwzględnienia przez sąd każdego z nich. Natomiast zaskarżanie uchwał rad nadzorczych obu kategorii spółek kapitałowych nadal nie zostało objęte bezpośrednią regulacją przepisów k.s.h.

Nieco inaczej przedstawia się w tej mierze stan prawny dotyczący zaskarżania uchwał organów spółdzielni. Otóż z mocy przepisów art. 42 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.) dopuszczalne są powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał walnych zgromadzeń sprzecznych z ustawą oraz powództwa o uchylenie uchwał tychże organów sprzecznych z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godzących w interesy spółdzielni, albo mających na celu pokrzywdzenie ich członka. Zapadłe w następstwie ich uwzględnienia orzeczenia sądu ustalające nieistnienie albo nieważność uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni bądź uchylające taką uchwałę mają moc prawną względem wszystkich członków spółdzielni oraz wszystkich jej organów (art. 42 § 2, 3 i 9 pr. spółdz.). Ustawa – Prawo spółdzielcze – w przeciwieństwie do uregulowań zawartych w przepisach k.s.h. – dopuszcza jednak w art. 24 § 6 pkt 2 odpowiednie stosowanie przepisów art. 42 powołanej ustawy do zaskarżania do sądu uchwały rady nadzorczej spółdzielni w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka ze spółdzielni, jeżeli zgodnie z postanowieniami statutu rada nadzorcza była organem właściwym do rozstrzygania w tej sprawie. Ustawa – Prawo spółdzielcze przewiduje więc – choć nader ograniczoną przedmiotowo – sądową kontrolę uchwał rad nadzorczych spółdzielni z odpowiednim wykorzystaniem powództw służących wprost kwestionowaniu uchwał walnych zgromadzeń spółdzielni.

Wobec braku podobnej regulacji w przepisach k.s.h. rodzi się pytanie o dopuszczalność zaskarżania uchwał rad nadzorczych spółek kapitałowych, w tym o ewentualność wykorzystywania w tym celu obu powództw przewidzianych wprost w przepisach k.s.h. dla podważania uchwał zgromadzeń wspólników czy walnych zgromadzeń obu kategorii tych spółek. Problem zdaje się zaostrzać, zwłaszcza wówczas gdy radzie nadzorczej powierzono podejmowanie uchwał w sprawach należących ustawowo do kompetencji walnego zgromadzenia (zgromadzenia wspólników).

¹ Zob. A. Opalski, *Rada nadzorcza w spółce akcyjnej*, Warszawa 2006, s. 311.